

**TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
TALLINNA KOLLEDŽ**

Rahvusvaheline majandus ja ärikorraldus
Äriõigus

Albina Waren

**LASTE ÕIGUSTE KAITSE EUROOPA LIIDU JA VENE
FÖDERATSIOONI NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Uno Feldschmidt

Tallinn 2016

SISSEJUHATUS	3
1. LASTE ÕIGUSTE JA KOHUSTUSTE REGULATSIOON EUROOPA LIIDUS JA VENE FÖDERATSIOONIS	6
1.1. Laste õiguste kaitse õiguslikku reguleerimine	6
1.2. Laste õiguste kaitse Eestis ja seos rahvusvaheline õigusega. Euroopa Liidu põhiõiguste harta	13
1.2.1. Lasteõiguse kaitsmise Vene Föderatsioonis ja rahvusvaheline õigus	16
1.2.3. Lapse õigus ellujäämisele ja arengul	19
1.2.4. Laste tööjõu kasutamine äris	20
2. LASTE ÕIGUSED PRAKTIKAS VENE FÖDERATSIOONIS JA EUROOPA LIIDUS	26
2.1. Laste osalemine kohtuprotsessides EL riikides	27
2.2. Venemaal toimuvate lastega seotud kohtuprotsesside analüüs	28
2.3. Perelepituse olemus, õiguslik regulatsioon ja praktika Eestis	31
2.3.1. Tsiviilõigusliku ja kriminaalõigusliku perelepituse regulatsioon ja Eesti praktika	32
2.3.2. Laste kaitsmine võrdlemine Eestis ja Vene Föderatsioonis	35
KOKKUVÕTE	37
KASUTATUD MATERJALID	40
KASUTATUD LÜHENDID	44
SUMMARY	45

SISSEJUHATUS

Inimõiguste eest seismisele on tänapäeval üha rohkem tähelepanu hakatud pöörama ka laste õigustele ning nende eest seismisele. Pärast Teist maailmasõda alanud inimõiguste edendamise suund on tänaseks rahvusvaheliselt tugevalt juurdunud ning seda eriti Euroopas, kus kõigis tegevustes üritatakse arvestada ka laste õigustega.

Õigussüsteemiga võib laps puutuda kokku nii kriminaal-, tsiviil- kui ka haldusmenetluses, kuid kõige haavatavam on laps eelkõige kriminaal- ja tsiviilmenetluses. Teema on aktuaalne, sest viimastel aastatel suurenenud rahvusvaheline huvi lapse õiguste kaitses õigussüsteemis, kui ka Eesti siseriikliku õiguse ning lastekaitse korralduse kiire areng. Kaitsmese aluseks on rahvusvahelised lepingud, konventsioonid, nõusolekud jne. Täna on rahvusvaheline laste kaitse õigus esitab riigitegevuse kooskõlastamisüsteemi ning mitte riiklikke organisantioone, mis on suunatud laste õiguste toetamisele ja nende realiseerimise rahvusseadusandluses, ning samuti rahvusvahelise laste toetuse peale vähe arenenud riikedes.

Vaatamata soovile ühisrahvusvahelise laste kaitse poliitika läbi viimisele, turvalisuse- ja elutase erinevates maailmariikides on väga erisugune. Seda on tõestatud tänapäeva olukorra faktiga, milles vastutus- ja kohutustase, mida riik võttab enda peale, on vastav üldsituatsiooniga riigis. Tänu sellisele seisundile on võimalus leida mitmesuguseid uusi põhjendatud rahvusvahelise ideede eksisteerimist.

Kui riigil on rohkem võimalusi, siis ta saab võtta enda peale rohkem kohustusi. Kui aga ressursid on rangelt piiratud, siis jääb ainult tegelema põhiseaduste järgimisega, mis annavad väikese lootuse tagada lastele hea elu, kaitstes neid diskriminatsioonist ja vägivallast ning anda nendele tee sotsiaal liftide kasutamisele. Sarnaste juhtumite näideks võib olla erinev haridustase, mille kättesaaduvus võib olla tasuta ja vaba.

Uurimisküsimustena tõstatab töö autor järgmised küsimused:

1. Kuidas toimub laste kaitsmine Eesti Vabariigis?
2. Kuidas toimub laste kaitsmine Euroopa Kohtus?
3. Millised on rahvusvahelised standardid lapse õiguste kaitsmises?
4. Kuidas toimub laste kaitsmine Venemaal?

Nagu mujal demokraatlikes riikides, rõhutatakse ka Eestis ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid. Oluline on, et laste arvamused neid puudutavate küsimuste käsitlemisel oleks välja selgitatud ning otsuste tegemisel arvesse võetud vastavalt nende eale, võimetele ja küpsusele. Seega on ka Eestis see teema aktuaalne.

Laste heaolu - olukord on rahvusvaheline ühendus, mille instrumentide vastuvõtmise deklareeritud mitte ja õigused alati meelitasid suurt tähelepanu rahvusvahelisel ühiskonnal. Lapsed- tulevik inimkonnale ainult laste, vaid õigusnormid õiguste fikseeritud meetmed, et kaitsta nende õigusi.

Töö struktuur on koostatud sarnaselt, et kõik peatükid oleks uurimistöös loogiliselt paigutatud ja uurimistöö on jagatud kaheks peatükiks.

Esimeses peatükis vaatleb autor laste õiguste ja kohustuste regulatsiooni nii Vene Föderatsioonil, kui ka Euroopa Liidus. Uuritakse välja autori poolt ka, kuidas toimub laste õiguste kaitse Eestis. Teises peatükis vaatleb autor laste õigused praktikas Euroopa Liidus ja Vene Föderatsioonis. Autor uurib kuidas toimuvad kohtuprotsessid lastega ja kuidas käituvad vanemad, lapsed ja kohud kohtuprotsesside toiminguste käigus.

Eesmärgiks on analüüsida, kuidas sisutatakse lapsesõbralikku õigusemõistmise kontseptsiooni õiguspraktikas ning kuivõrd selle rakendamisel järgitakse rahvusvahelisest õigusest tulenevaid nõudeid ja põhimõtteid, ja selgitada puudujäägid lastekaitse seaduses kõrveldamiseks tulevikus. Samuti võrrelda laste kaitsmine Eestis ja Vene Föderatsioonis ning sellest teha tagajärjed. Selleks tuleb esmalt analüüsida rahvusvahelist õigust ning rahvusvahelisest õigusest tulenevaid

regulatsioone, ja teiseks analüüsida rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustuste täitmist rahvusvahelise õiguspraktikas.

Käesolevas töös kasutatakse teoreetilist ja kohtupraktikat uurimismeetodit. Töö teoreetilises osas antakse ülevaade laste põhiõiguste regulatsioonid rahvusvahelise ja Eesti tasandil. Samuti kasutatakse dokumendi kontekstanalüüsi, uurides rahvusvahelisi ning siseriiklikke õigusakte, normatiivakte, rahvusvahelisi lepinguid ja protokolle.

1. LASTE ÕIGUSTE JA KOHUSTUSTE REGULATSIOON EUROOPA LIIDUS JA VENE FÖDERATSIOONIS

1.1. Laste õiguste kaitse õiguslikku reguleerimine

Lapse õiguste konventsioon võeti vastu 1989. aastal Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Peaassambleel. Lapse õiguste konventsiooni on kirja pandud rahvusvaheliselt tunnustatud laste õigused. Lapse õiguste konventsiooni kehtestamisega sooviti rõhutada seda, mida täiskasvanud kipuvad unustama – laps on inimene koos kõigi sellega kaasnevate õigustega sarnaselt täiskasvanule. Lapse õiguste konventsioon mõistab last õigussubjekti ehk õiguste omajana. See tähendab, et laps on indiviid, kellel on inimõigused ja kellelgi ei ole lapse üle omanikuõigusi, ka vanemal mitte.¹

Lapse õigused on inimõigused. Need on õigused, mis kehtivad kõigile sõltumata vanusest, soost, rahvusest või muudest tunnustest. Seega, lapsel on paljuski needsamad õigused, mis on täiskasvanutel. Kui räägime lapse õigustest, mõtleme lapse inimõigusi.²

Erinevas vanuses ja erinevast soost lastel on erinevad huvid ning vajadused. Erinevustest hoolimata on nende õigused ühesugused. Kõigil neil on õigus võrdsele kohtlemisele. Kõigil lastel on ühesugused õigused.³

Lisaks õigustele on lastel ka kohustused, samuti nagu täiskasvanud ühiskonna liikmetelgi. Lapse õigus lõpeb seal, kus algab teise lapse või täiskasvanu õigus. See tähendab, et õigustel on piirid ja laps peab oma õiguste teostamisel arvestama teiste laste ning täiskasvanute õigustega. Õigused ja kohustused käivad käsikäes.⁴

---

¹ Inimõiguste keskus. [WWW] <http://humanrights.ee/ru/inimoigustearuanne>

² Ibid lk 7

³ Ibid lk 7

⁴ Ibid lk 7

Lapsel on õigus haridusele, kuid samal ajal on tal kohustus koolis käia. Lapsel on õigus tervise kaitsele, kuid tal on kohustus oma tervist hoida. Lapsel on sõnavabadus, kuid sõnavabaduse teostamisel tuleb tal austada teiste laste ja täiskasvanute õigusi, eelkõige õigust au ning väärrikuse kaitsele.⁵

Lapse õiguste konventsioon annab lapsele õiguse ise oma õigusi teostada ja kohustusi kanda. See tähendab, et lapse arenedes kasvab tema isetsustamise õigus ning vastutuse ulatus. Seni, kui laps ei ole ise võimeline oma õigusi teostama, teevad seda tema eest vanemad või eestkostja. Lähtuda tuleb seejuures alati lapse huvidest.⁶

Kuna lapsed ei suuda oma õiguste ja huvide eest alati ise seista, vajavad nad täiskasvanute abi ning kaitset. Last tuleb kaitsta vaimse ja füüsilise vägivalda, ülekohtu, hooletussejätmise, ärakasutamise, seksuaalse kuritarvitamise ja muude ohtude eest. Lisaks kaitsele peavad täiskasvanud tagama lastele eluks vajaliku ning looma sobivad tingimused, et laste anded ja huvid saaksid areneda.⁷

Teineteist arvestava elukeskkonna aluseks on vastastikune lugupidamine ja austus. Lapsed peavad austama täiskasvanuid (vanemaid, vanavanemaid, kasvatajaid, õpetajaid jt) ja teisi lapsi, nii nagu täiskasvanud peavad austama lapsi ning teisi täiskasvanuid. Üksteise austus ja soovidega arvestamine on üks ühiskonna koosseksisteerimise oluline eeldus.⁸

Lapse õiguste konventsioon toob välja neli üldpõhimõtet: ebavõrdse kohtlemise keeld, lapse huvide esikohale seadmine, lapse ellujäämise ja arengu tagamine ning lapse seisukohtadega arvestamine. Need neli moodustavad konventsiooni põhialused ja lapsesõbraliku ühiskonna standardi, mille järgimise korral saab iga laps areneda harmooniliselt ja realiseerida kõiki oma võimeid.⁹

---

⁵ Inimõiguste keskus. [WWW] <http://humanrights.ee/ru/inimoigustearuanne>

⁶ Ibid lk 8

⁷ Ibid lk 8

⁸ Ibid lk 8

⁹ Ibid lk 8

Neli üldpõhimõtet, mis räägivad lastest vabasõnadest, et kõigil lastel on ühesugused õigused. Tähtis on see, et laste huvid on pandud esikohale ja last tuleb ära kuulata ja seda arvesse võtta. Vanematel on kohustus anda lastele võimalus arenada, ning riik peab pakkuma abi ja tuge seda realiseerida:

- Ebavõrdse kohtlemise keeld. Kõigil lastel on ühesugused õigused. Last ei tohi teistest lastest halvemini kohelda soo, päritolu, rahvuse, rassi, tervisliku seisundi või muu põhjuse tõttu. .
- Lapse huvide esikohale seadmine. Lapse õiguste konventsiooni üks peamistest põhimõtetest on seada last puudutavates otsustes alati esikohale lapse huvid. Lapsesõbraliku ühiskonna kindlustamiseks peavad seadusandja, valitsus, ettevõtjad, ühingud ja ühiskonna liikmed hindama otsuste ning tegevuste mõju lastele. Otsuseid vastu võttes ja tegevusi planeerides tuleb alati arvestada lapse huvidega. Lapse huvide esikohale seadmine tähendab muuhulgas lapse ära kuulamist ja lapse arvamusega arvestamist.¹⁰
- Ellujäämise ja arengu tagamine. Igal lapsel on õigus elule ja arengule. Vanematel on esmane kohustus teha kõik endast olenev, et luua lapsele kasvukeskkond, mis võimaldab tal areneda ning andeid ja võimeid realiseerida. Riik peab seejuures pakkuma vanematele igakülgset abi, tuge ja nõustamist. Kui vanematel ei ole riigi igakülgsest kaasabist hoolimata võimalik lastele vajalikke arengutingimusi tagada, peab riik selle kohustuse vanematelt üle võtma.¹¹
- Lapse seisukohtade ära kuulamine. Last puudutavates küsimustes, tuleb lapse arvamus ära kuulata ja seda arvesse võtta. Antud põhimõtet peab rakendama kõikides lapse elu tahkudes.¹²

Ajalooliselt võib laste õiguste tagamise alguseks rahvusvahelisel lugeda 1924. aastal jõustunud Rahvaste Liidu Genfi Deklaratsiooni laste õiguste kohta, mis sätestas küll lastele mitmed olulised spetsiifilised õigused (sh näiteks õigus kohesele abile mure korral), kuid eraldi õigusele oma arvamusel ei viidanud. Aastal 1948 allkirjastas ÜRO peassamblee Inimõiguste Ülddeklaratsiooni, mille oli eraldi välja toodud laste õigusena iga lapse õigus erihoolitsusele ning

---

¹⁰ Inimõiguste keskus. [WWW] <http://humanrights.ee/ru/inimõigustearuanne>

¹¹ Ibid lk 9

¹² Ibid lk 9

abile¹³, kuid samuti puudus viide laste arvamuse arvestamise kohta. Sealt edasi 1959. aastal võttis ÜRO peaassamblee vastu Lapse Õiguste Deklaratsiooni (LÕD), mis keelustas diskrimineerimise ning sätestas õigused lapse nimele ja rahvusele ning asetas tähtsale kohale lapse õiguse haridusele, tervishoiule ning erikaitsele.¹⁴

LÕK sätestab lapse õigused inimõigustena ning hõlmab lapse elu kõiki tahke. Sealjuures toetub konventsioon neljale põhimõttele

1. tegutseda tuleb lapse huve esikohale seades;
2. diskrimineerimine ei ole lubatud;
3. igal lapsel on õigus elule ja arengule;
4. igal lapsel on õigus osalemisele.¹⁵

Tänapäeval on lapse õiguste sisu omandanud teistsuguse tähenduse kui see oli veel mõnikümmend aastat tagasi ning ühena laste õigustest peetakse väga oluliseks õigust oma arvamusele. Eelkõige oli oluline areng ja muudatus selle osas 1989. aastal ÜRO peaassamblee poolt ühehäälselt vastu võetud Laste õiguste konventsioon (edaspidi ka LÕK), mis esmakordselt sätestas eraldi õigused laste elu, arengu ja turvalisuse paremaks tagamiseks ning toob eraldi välja, et täiskasvanud peavad arvestama laste arvamusega. Võib öelda, et LÕK on laste õiguste üks kõige olulisem dokument ja raamdokument, mis tunnustab lapsed täieõiguslikeks ühiskonnaliikmeteks. Hetkel on konventsiooni ratifitseerinud 191 riiki (sh Eesti), mis tähendab, et ratifitseerimine on peaaegu ülemaailma ja see on inimõigusi käsitlevate dokumentide puhul harukordne.¹⁶

ÜRO lapse õiguste konventsioonis kirja pandud õigused kuuluvad igale kuni 18-aastasele lapsele ja noorele inimesele kogu maailmas, hoolimata välimusest, nahavärvist, soost, emakeelest, uskumustest ja arvamustest ning rahvusest.

ÜRO laste õiguste konventsioonis ja selle lisaprotokollides on kajastatud põhimõtete rakendamine toodud välja sellisel viisil, et kõigi Eestis elavate laste põhi- ja erivajadused oleksid

---

¹³ ÜRO artikkel 25 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/555597>

¹⁴ Verhellen, E. Lapse õiguste konventsioon. 3.tr. Tallinn: Lastekaitse Liit 2000, lk 8) [WWW]

¹⁵ ÜRO lapse õiguste konventsioon [WWW] <http://www.eatl.ee/seadused/uro-lapse-õiguste-konventsioon/>

¹⁶ Verhellen, E. Lapse õiguste konventsioon. 3.tr. Tallinn: Lastekaitse Liit 2000, lk 8) [WWW]

perekonna, kogukonna ja keskkonna toetusel tagatud. Lühiajalised eesmärgid lapse põhivajaduste rahuldamise ning lapse vajaduse perekonna, kogukonna ja keskkonna toetusele on välja toodud järgmiselt¹⁷:

Lühiajalised eesmärgid jagunevad järgnevalt:

Lapse põhivajaduste rahuldamine:

1. Igale lapsele on tagatud heaolu ja arenemise võimalus läbi perekeskse lähenemise
2. ning intersektoraalse ja süsteemse koostöövõrgustiku arendamise;
3. Igale lapsele on tagatud võrdsed võimalused juurdepääsuks võimete kohasele ja
4. kvaliteetsele haridusele;
5. Iga last toetatakse parema tervise ning vaimse, emotsionaalse ja füüsilise heaolu saavutamisel

Igale lapsele on tagatud võimalused ja tingimused arendavaks tegevuseks väljaspool perekonda, tasemeõpet ja tööd.

1. Lapse vajadus perekonna, kogukonna ja keskkonna toetusele;
2. Igale lapsele on tagatud võimalus kasvada perekeskkonnas;
3. Turvaline ja lapsesõbralik arengukeskkond;
4. Tulemuslik lastekaitse korraldamise süsteem.¹⁸

Lastekaitse lähtekohad tulenevad ÜRO Lapse õiguste konventsioonist, millega Eesti ühines 1991. aastal. Konventsiooniga ühinemisega võeti kohustus tagada rahvusvaheliselt tunnustatud õigused igale Eesti territooriumil elavale lapsele.¹⁹

---

¹⁷ Lapse õiguste tagamise strateegia. Eelnõu, Tallinn, 2003. [WWW]

http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0CDQQFjAD&url=http%3A%2F%2Flapsedjapered.sm.ee%2Ffileadmin%2FSisu_laadimine%2FLapsed_ ja_pered%2FAlusdokumendid%2FLapse_oiguste_tagamise_strateegia.pdf&ei=i1AYVM-4CeH4yQOL44CIBw&usq=AFQjCNGjKoe4adOxszdqNeTYVoChg1vSgQ&sig2=msIS-dyKyKi_vJ0oOmQPwg

¹⁸ Lapse õiguste tagamise strateegia. Eelnõu, Tallinn, 2003. [WWW]

http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0CDQQFjAD&url=http%3A%2F%2Flapsedjapered.sm.ee%2Ffileadmin%2FSisu_laadimine%2FLapsed_ ja_pered%2FAlusdokumendid%2FLapse_oiguste_tagamise_strateegia.pdf&ei=i1AYVM-4CeH4yQOL44CIBw&usq=AFQjCNGjKoe4adOxszdqNeTYVoChg1vSgQ&sig2=msIS-dyKyKi_vJ0oOmQPwg

¹⁹Ibid lk 12

LÕK sätestab üldpõhimõttena lapse vajaduse erilisele kaitsele ja hoolele tema füüsilise ja vaimse ebaküpsuse tõttu, kaasa arvatud vastava seadusliku kaitse. Käesoleva töö teema kontekstis on autori hinnangul olulisimad järgmised konkreetset LÕK artiklid ja neist tulenevad õigused:

- artikkel 3, mille kohaselt tuleb seada esikohale lapse huvid;
- artikkel 12, mille järgi tuleb tagada lapsele võimalus väljendada oma arvamust teda puudutavates küsimustes (s.h ka teda puudutavas kohtu- ja administratiivmenetluses);
- artikkel 13, mis sätestab, et lapsel on enese ükskõik mis kujul väljendamisel sõnavabadus.

LÕK artikkel 3 sätestab, et igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeesutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid ²⁰

Lisaks toob laste huvidest lähtumise olulisuse välja ka LÕK artiklid 18 ja 21, mis käsitlevad lapse ühist kasvatamist vanemate poolt ja lapsendamist. LÕK artikkel 18 ütleb, et vanemad või teatud juhtudel seaduslikel hooldajatel lasub esmane vastutus lapse ülekasvatamisel ja arendamisel, kuid lapse huvid peavad olema nende tähelepanu keskpunktis.²¹ Seega täiskasvanud, kes otsustavad lapsi puudutavat asjad üle, peavad oma tegevuses lähtuma laste huvidest.

On teada, et artiklit 3 on arvustatud liigse ähmasuse ja üldsõnalisuse pärast tuues üldise määratluse eelisenä välja lapse huvid universaalse tõlgendamise võimaluse. Praktikas ilmnevate erimeelsuste puhul tuleb leida tasakaal lapse praeguste huvid, võistlevate huvid ning lapse pikemaajaliste huvid vahel. ²²

Spetsiifilisemalt laste õiguse oma arvamusele sätestab artikkel 12, mis ütleb, et riik peab tagama lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õiguse väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele. Selleks antakse lapsele võimalus avaldada arvamust, eriti igas teda puudutavas kohtu-

---

²⁰ ÜRO LÕK, artikkel 3 [WWW] <http://www.eatl.ee/seadused/uro-lapse-oiguste-konventsioon/>

²¹ LÕK artikkel 18 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>

²² Hammarberg, T., Holmberg, B. (2005). Lapse huvid esikohale seadmine – põhimõtte ja protsess. Kogumikus P. Pedak (toim.), Laste õigused. ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtete rakendamine praktikas, Tallinn: OÜ Print Best, lk 33-35 [WWW]

ja administratiivmenetluses, vahetult või esindaja või vastava organi vahendusel siseriiklikele protsessinormidele vastavalt.²³

See artikkel viitab konkreetselt lapse õigusele iseseisvale seisukohale teda puudutavates küsimustes. Artikli 12 ideed on selgitatud eesmärgiga lapsega nõupidamise ja tema suurema osalusvõimaluse tagamiseks, mitte kogu võimu lapsele loovutamiseks.²⁴

Verhelleni sõnul on lapsed LÕK abil ametlikult tunnistatud küll inimõiguste omajateks, kuid nende õiguste kaasamine positiivsesse õigusesse ei lahenda veel olukorda.²⁵

Artikkel 13 toob lisaks eraldi välja laste õiguse üldisele sõnavabadusele ja arvamuse avaldusele sätestades, et lapsel on sõnavabadus; see sisaldab vabadust riigipiiridest sõltumata suuliselt, kirjalikult või trükis, kunsti vormis või mõnel muul, lapse enda valitud viisil, taotleda, vastu võtta ja edasi anda informatsiooni ning igasuguseid ideid. Selle õiguse kasutamisel võivad kehtida teatud piirangud, kuid ainult siisugused, mis on seadusega ette nähtud ja vajalikud: a) teiste isikute õiguste või hea maine austamiseks või b) riikliku julgeoleku või avaliku korra või rahva tervise või kõlbluse kaitseks.²⁶

Lisaks LÕK-le kaitsevad aga lapse õigusi ka mitmed teised rahvusvahelised dokumendid, näiteks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon²⁷, Euroopa põhiõiguste harta²⁸, Parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta²⁹, Lapse õiguste konventsiooni laste müügi, lasteprostitutsiooni ja –pornograafiat käsitlev fakultatiivprotokoll³⁰ ja mitmed teised dokumendid. Autori arvates kehtivad laste õiguste kaitseks eelnimetatud üldised rahvusvahelised õigusaktid. Samas erinevates riikides reguleeritakse siseriiklike õigusaktidega laste õigusi erinevalt. Autor võrdleb järgnevalt Eestis kehtivat lastekaitse õigust rahvusvahelise õigusega.

---

²³ LÕK artikkel 12 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>

²⁴ Hammarberg, T., Holmberg, B. (2005). Lapse huvide esikohale seadmine – põhimõte ja protsess. Kogumikus P. Pedak (toim.), Laste õigused. ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtete rakendamine praktikas, Tallinn: OÜ Print Best, lk 33-35 [WWW]

²⁵ Verhellen E. Lapse õiguste konventsioon 3.tr. Tallinn: Lastekaitse Liit 2000, lk 8 [WWW]

²⁶ LÕK artikkel 13 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>

²⁷ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon - RT II 2000, 11, 57 [WWW]

²⁸ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, 2000 [WWW]

²⁹ Parandatud ja täiendatud Euroopa Sotsiaalharta - RT II 2000, 15, 93 [WWW]

³⁰ Lapse õiguste konventsiooni laste müüki, lasteprostitutsiooni ja –pornograafiat käsitlev fakultatiivprotokoll - RT II 2004, 23, 94 [WWW]

1.2. Laste õiguste kaitse Eestis ja seos rahvusvaheline õigusega. Euroopa Liidu põhiõiguste harta

Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta preambul ütleb, et Liit tunnustab Hartas loetletud õigusi, vabadusi ning põhimõtteid ning tunneb vastutust isikute, inimühiskonna ja tulevaste põlvete ees.

Harta loetleb üldised demokraatlikes riikides tunnustatud isikute põhiõigused ja vabadused. Oluline on, et Harta 1 artikkel sätestab kõigi inimeste inimväärikuse puutumatus, samuti selle austamise ja kaitse vajaduse. On väga oluline, et Harta tunnustab inimväärikust ja selle kaitse vajadust nii kõrgel tasemel, sest inimväärikuse tagatust tuleb arvestada ka teiste põhiõiguste avamisel. Hartas sätestatud õigused on tagatud ka lastele ning lisaks on Hartas laste ja noorte kohta spetsiaalsed sätted (artikkel 24). Näitab, et Euroopa Liit hakkab üha enam rõhutama ja osundama laste ja noorte kaitse vajadusele.³¹

Artikkel 24 reguleerib laste sõnavabadust, suhted oma vanamatega ja tema huvid:

1. Lapsel on õigus heaoluks vajalikule kaitsele ja hoolitsusele. Laps võib vabalt väljendada oma seisukohti. Neid seisukohti võetakse arvesse lapsega seotud küsimustes vastavalt tema vanusele ja küpsusele.
2. Kõikides lapsega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse huvid.
3. Igal lapsel on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus.

Seega on Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartas tunnustatud lapse parimate huvidega arvestamise põhimõtet. Sellest võib tuletada, et lapse õiguste tagatuse üle otsustamisel võib Euroopa Kohus

---

³¹ Laste ombudsman. <http://lasteombudsman.ee/et/taiskasvanu/lapse-oiigused-ja-kohustused>) [WWW]

arvestada nimetatud Hartas sisalduva põhimõttega ning sellest tulenevalt otsustada riigi käitumise kohasuse üle.³²

Eesti aktiivselt osaleb rahvusvahelistes kokkulepetes, mille eesmärgiks on lasteõiguste kaitsmine ja tagada selle kindla arengu. 2009 aastast Euroopas kehtib terve Euroopa ühine telefoninumber, mille abil saab teatada ohus olevas lastest. Hiljuti hakkasid töötama Eestis lasteosakond politsei prefektuurides, mis tegelevad ainult alaealiste probleemidega.³³

Eestil on kohus anda tagasisidet Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni sellest, kuidas võetakse meetmeid ja kaitsetakse inimõigusi. See kehtib ka laste suhtes. Esimese aruande esitas Eesti 2011 aastal. Antud dokumendi kokkuleppele riigi laste kaitsmine hõlmab tervishoiu, hariduse, tööd, vabaaja veetmist, huvitegevuse, sotsiaaleestkostet ja esstkostet laste üle³⁴.

Üks probleem, millega Eesti Vabariik püüab võidelda, aga veel ei saa mingisuguseid edukaid tulemusi, on laste karistuse kasutamine laste suhtes. ÜRO Konventsiooni lastekaitse kokkuleppele, millele liitus Eesti 1991 aastal, riik võtab vastu kõik seaduslikke, administratiivseid ja sotsiaalseid meetmeid antud probleemi hävitamiseks. Sellest räägib 19 artikkel eelmainitud konventsioonis.

Kuid 2009 aastal selgus, et 47% täiskasvanud Eesti elanike arvates füüsilised karistused vajalikeks ja vältimata meetmeks, mis on täielikult vastuolus tänapäeva laste psühholoogiaga ja rahvusvaheliste õiguste ettekujutustele. Aga seadus, mis oli vastu võetud umbes 20 aastat tagasi ei saa alati kohe lõhkuda traditsioone, mis olid kujunenud väga sajandites ja antud edasi põlvkondadega. Samasugusega arvamusega on ka Euroopa Inimõiguste ja Vabaduse Konventsioon.

35 36 37

---

³² ÜRO lapse õiguste konventsioon. Avaldatud, 1996 [WWW] <http://www.eatl.ee/seadused/uro-lapse-oiiguste-konventsioon/>

³³ Конвенция о правах ребёнка (1989) – ООН. [WWW]

³⁴ Валк А. (2011) Права человека в Эстонии, отчет за 2010 год - Inimõiguste keskus [WWW]

³⁵ Конвенция о правах ребёнка (1989) – ООН. [WWW]

³⁶ Валк А. (2011) Права человека в Эстонии, отчет за 2010 год - Inimõiguste keskus

³⁷ Lastekaitse seadustik. Vastu võetud 19.11.2014. - RT I, 06.12.2014, 1. Riigi Teataja. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>

Eestis on olemas ka kriminaalvastutus karistuse või laste alandamise eest, kuid vaadates inimeste protsentide peale, kes arvavad, et see on normaalne, saab öelda, et töötamine selles osakonnas nõuab tõsisemaid muudatusi ja uusi meetodeid.^{38 39 40}

Vastavalt lasteõiguste 4-le artiklile ÜRO Konventsioonis, riigid- osalejad peavad kujunema sõltumatu lasteõiguste kaitsmise riigiinstitutsiooni, mille ülesandeks oleks antud rahvusvahelise kokkuleppe täitmisejärelvalve sisaldus. Lastekaitsmiskomitee mitu korda süüdisatas Eestit antud institutsiooni puudumisest. On olemas justiitskantsler, aga tema täidab natuke teisi ülesandeid ning ei vaata kindlas järjekorras kõike avaldusi laste õigusseaduste rikkumistest või nende vastavust rahvusvaheliste aktidele, mida Eesti Vabariik ratsifitseeris. Euroopa Liidu kõikidest riikidest ainult neljas riigis (Eesti, Tšehhi, Rumeenia, Saksamaa) ei ole ranget karistajat, kes kontrolliks laste õiguste seaduste täitmist. Eesti Vabariik seletab antud konstitutsiooni puudumist rahalise probleemiga. Riigi arvates, praegu on mõistlikum arendada inimõigusseaduseid üldiselt, mitte eraldi vaadates tähelepanelikumalt probleemi lastekaitsega. Vaatamata paljudele määrustele ja aruteludele seadundlikkes kogudes, kõik, mis oli tehtud tänapäevani on osa kohustuste ülekanne, mida peab täitma laste õigusvahemees kantsleri seadused, mida ei saa nimetada täpselt seaduse järgimist ning tõhusaks meetmeks laste õiguste kaitseks.^{41 42}

Siiski mõnedes sfäärides Eesti Vabariik täidab kõike lepituid reegleid. Esiteks, see hõlmab tervishoiu ja hariduse. Eestis vastavalt keskkooli ja gümnaasiumi seadusele, ükskõik missugusel riigielanikul on õigus saada keskhariduse ja tal on kohustuslik lõpetada põhikooli, mis on kooskõlas nii õigusaktidega ÜRO-s, kui ka Euroopa sotsiaalhartaga. Arstiabi ja meditsiini on samuti Eestis tasuta laste jaoks, sõltumatu sellest, kas antud arstiabi on hädaolukorral või planeeritud. Tänapäeva olukorra saab kindlasti arvestada riigi suureks plussiks ja tulemuseks lasteõiguste kaitses.

Seadusandlikult on piiratud ka lastejõu kasutamine, mis ei luba lapsi tööle võtta, mille tegemisel ta võib saada endale füüsilist või moraalset vigastust. Muidugi seda seadust tihti rikutakse, eriti

---

³⁸ Валк А. (2011) Права человека в Эстонии, отчет за 2010 год - Inimõiguste keskus

³⁹ Karistuseseadustik. - RT I 2001, 61, 364. Riigi Teataja. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/126022014006?leiaKehtiv>

⁴⁰ Lastekaitseseadustik. Vastu võetud 19.11.2014. - RT I, 06.12.2014, 1. Riigi Teataja. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>

⁴¹ Валк А. (2011) Права человека в Эстонии, отчет за 2010 год - Inimõiguste keskus [WWW]

⁴² Euroopa lasteõiguste täitmiskonvents (1996) – Euroopa Nõukogu. [WWW]

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/commun/QueVoulezVous.asp?NT=160&CM=1&DF=6/19/2009&CL=RUS>

kui jutt käib teismelistest, kuid üldiselt, tööandjad kardavad seda seadust rikkuma suurte trahvide ja ühisresonansi tõttu, mis võib pärast viia tulemuseks.⁴³

Eestis on hästi arenenud mitmesugune toetustegevus, mis aitab lapsi edenema. See on tasuta psühholoogid koolides, logopeedid, erinevad noorte projektid, mis puudutavad sporti ja hariduse. Rahva sotsiaalkasvatuse küljest Eesti on õigel teel püües mitte ainult suurendada tuleviku rahvaarvu, vaid ka tegeleb selle kvaliteediga.⁴⁴

Eesti inimõiguse keskuse arvamusel, vaatamata sellele, et Eestis puudub lasteõiguste tagamiskava ning lasteõiguste kaitse seadused on vananenud ja seda peetakse deklaratiivseks, mis ei täida oma ülesandeid piisavalt kõrgel tasemel, siis antud organisatsioon esitab järgmiseid soovitusi:

- Koostada uue plaani eesmärgiga võimaldada lasteõiguse kaitset.
- Teha muudatusi olemas olevas seaduses lapseõlve kaitsest või välja töötada uus seadus lapseõlve kaitsmisest, ümber kujundada seda nii, et saaks kasutada ka praktikas.⁴⁵

Kokkuvõttes saab öelda, et Eesti pöörab väga suur tähelepanu laste õiguse kaitsmisele.

Eestis kehtivad seadused, mis aitavad nii vanematel, kui ka lastel teada oma õigusi ja kohustusi. Minu arvates, see on tähtis asi tänapäeva ühiskonnas, arvan, et kõik inimesed sh lapsed peavad teadma oma õigusi. Eestil on kohus anda tagasisidet Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni sellest, kuidas võetakse meetmeid ja kaitsetakse lasteõigusi.

Eesti hoolitseb laste tervise eest, laste hariduse eest ja toetab, et lapsed saavad arendada.

1.2.1. Lasteõiguse kaitsmise Vene Föderatsioonis ja rahvusvaheline õigus

---

⁴³ Lastekaitseeadustik. - RT I, 06.12.2014, 1. Riigi Teataja. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>

⁴⁴ Валк А. (2011) Права человека в Эстонии, отчет за 2010 год - Inimõiguste keskus [WWW]

⁴⁵ Eesti noortepoliitika tulevik - koostöö ja kaasamine (2015) - Riigikogu Toimetised. [WWW]

<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=16414>

Laste õiguste kaitse on rahvusvaheliste organisatsioonide päevakorras prioriteetsete küsimuste hulgas. Venemaa on rahvusvaheliste organisatsioonide, eelkõige ÜRO, OSCE ja Euroopa, tegevliige. Põhiliseks tegevusvaldkonna suunaks poliitika kujundamisel on Vene Föderatsiooni jaoks laste õiguste kaitse ning kehtivad ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhisätted ja samuti ÜRO Peaassamblee 27. eriistungi tulemused "Maailm lastele sobivaks" ja Euroopa Nõukogu poolt vastu võetud programmi "Euroopa ehitamine laste jaoks ja koos lastega".⁴⁶

Laste õiguste kaitset Vene Föderatsiooni õigusruumis reguleerivad paljude õigusaktide hulgas põhiseadus, perekonnaseadus, haridusseadus ja tervishoiu korraldust reguleerivad õigusaktid.⁴⁷

Vene Föderatsiooni põhiseaduse arendus sisaldab sätteid emaduse, lapseõlve ja pere kaitsest riigi poolt (paragrahv 38), tsiviil-, kriminaal-, haldus- ja muude valdkondade õigusaktid sisaldavad sätteid, et kaitsta lapse õigusi.

Tänapäeval kehtiv Venemaa seadusandluse analüüs aitab järeldada, et Venemaa on saavutanud vastavuse rahvusvaheliste kohustustele. Rakendades ühte peamisi põhimõtetest ja prioriteetidest Venemaa perekonnaõiguses - laste õiguste seadusandlik toetamine, Vene Föderatsiooni perekonnaseadus aastal 1995 loob alaealiste laste õigustele terve peatüki.⁴⁸

Peaaegu kõik lapse ja tema pere kaitse normid on selles peatükis sätestatud, ühel või teisel viisil, kajastavad need konventsiooni nõudeid.

Perekonnaseaduse 11. peatükk (paragrahv 54-60) loob lapsele sellised põhiõigused:

- õigus elada ja kasvada perekonnas;
- õigus suhelda oma vanematega ja sugulastega;
- õigus kaitsele;
- õigus nimele, isanimele ja perekonnanimele;
- õigus oma arvamust avaldada;
- omandi õigused, sealhulgas omaniku õigused.⁴⁹

---

⁴⁶Парламенские слушания. [WWW] <http://council.gov.ru/activity/activities/parliamentary/29729/>

⁴⁷„Laste õigused Venemaal ja CRC“ [WWW] <http://familysis.com/et/pages/132897>

⁴⁸ [WWW] Venemaa uuringukomitee peatükk 11

⁴⁹Красильникова.А.С. «Защита прав ребёнка в Российской Федерации [WWW] <http://www.ombudsman.kaluga.ru/library/?content=item&item=406>

"Rahvusvahelise õiguse järgimine on tähtis meie riigi, tema kodanike ja juriidiliste isikute huvide kaitsmisel. Venemaa kavatseb: kindlustada rahvusvaheliste suhete osapoolte rahvusvaheliste kohustuste järgimise nii Venemaa kui kogu rahvusvahelise kogukonna ees; võidelda rahvusvahelise õiguse rikkumistega riikide, rahvusvaheliste organisatsioonide, vabaühenduste ja eraisikute poolt." ⁵⁰

Seega küsimus laste õigustes ja nende kaitses on väga populaarne ja seda võib märgata teemaga seotud arvu ja kvaliteedi uurimisel, üld-ja eripära õigusaktide arvu järgi, mis sisaldavad sätteid, millega on garanteeritud laste õiguste ja huvide kaitse.

1.2.2. Lapse parimate huvide tähendus

Lapse parima huvi põhimõte⁵¹ (the best interest of the child) ei ole lapse õiguste valdkonnas kaugeltki uus mõiste, kuivõrd see leidis väljendust juba Lapse õiguste deklaratsioonis ⁵²(par.2) , naiste vastu kõigi diskrimineerimisvormide elimineerimise deklaratsioonis (arts. 5 (b)and 16, par. 1 (d)) ⁵³ning mitmetes teistes LÕK'i eelsetes nii rahvusvahelistes kui ka siseriiklikes aktides⁵⁴.

Kõige olulisem õiguslik printsiip lapsi puudutavates asjades on lapseparimad huvid ning ühiskond liigub üha enam selles suunas, et lapse huve ja õiguseid tuleb neid puudutavates asjades arvestadaja kaitsta. Ilmsel kõige tähtsam lapse huve kaitsev instrument on lapse õiguste konventsioon. Lapse õiguste konventsoon on erinev selle poolest, et kuigi ta peamiselt reguleerib alaealiste olukorda riigis, näeb see ette ka õigused, kohustused ja vanemate vastutuse. Lapse õiguste konventsioon üritab tasakaalustada lapse huve nende suhetes riigi ja vanematega. Lapseõiguste nagu ka teiste inimõiguste tagamise eest vastutab riik.

---

⁵⁰Lauri Mälksoo „Rahvusvaheline õigus Venemaa Föderatsioonis välispoliitistes dokumentides [WWW] <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/rahvusvaheline-oigus-venemaa-foderatsiooni-valispoliitilistes-dokumentides/>

⁵¹ Üldkommentaar nr. 14 (2013) lapse õigus tema parimate huvide esikohale seadmisele (art. 3, par. 1), mitteametlik tõlge. [WWW] :<http://www.lastekaitseliit.ee/wpcontent/uploads/2011/04/Üldkommentaar-nr-14>

⁵² Lapse õiguste deklaratsioon (Declaration of the Rights of the Child), vastu võetud ÜRO Peaassamblee Resolutsiooniga 1386 (XIV) 10. Detsembril, 1959 [WWW]

⁵³ Konventsoon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, RT II 1995, 5,31, Eesti ühines 1991 [WWW]

⁵⁴ Üldkommentaar nr. 14 (2013) lapse õigus tema parimate huvide esikohale seadmisele (art. 3, par. 1), mitteametlik tõlge. [WWW] : <http://www.lastekaitseliit.ee/wpcontent/uploads/2011/04/Üldkommentaar-nr-14>

Lapse parima huvi põhimõte on konventsiooni olulisim põhimõte, mis on selge sõnaliselt väljendatud konventsiooni artiklis 3.

Lapse õiguste konventsioon, artikkel 3, p.1: Igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeasutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid.⁵⁵

1.2.3. Lapse õigus ellujäämisele ja arengul

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon sätestab üldiselt kõigi inimeste õigust elule, aga lapse õiguste konventsioon tunnustab veel eraldi iga lapse õigust elule ja arengule (artikkel 6).⁵⁶ Komitee rõhutab, et artiklit 6 võib käsitleda kui alust teistele arengupõhimõtetele, mida sisaldavad konventsiooni ülejäänud artiklid, sh õigussüsteemiga otseselt seotud artiklid, mis käsitlevad õigust kaitsele väärkohtlemise, ärakasutamise suhtes (artiklid 19, 34) ja kindlustatust erihoidluses. Nii on komitee selgitanud, et lapse õigus elule ning arengule on otseselt seotud ka lapse parimate huvidega:

*„Tsiviilasjade puhul võib laps oma õigusi kaitsta otse või esindaja kaudu, näiteks isaduse tuvastamise, lapse väärkohtlemise või vanemliku hoolitsuseta jätmise, perekonnataasuhendamise, elamispinna jne küsimustes. Kohtuprotsess võib lapsele traumeerivalt mõjuda, näiteks menetlused seoses adopteerimise või lahutusega, otsused seoses hooldusõigusega, eestkostega, elukohaga, suhtlusõigusega või teistes küsimustes, millel on oluline mõju lapse elule ja arengule, samuti ka menetlused, mis käsitlevad lapseväärkohtlemist või hoolitsuseta jätmist“.*⁵⁷

Lapse õiguste konventsiooni preambula kohaselt on lastel tulenevalt oma vaimse ja füüsilise ebaküpsuse tõttu õigus erilisele kaitsele ja hoolele ning samuti on neil õigus ka kõikidele teistele

---

⁵⁵ Euroopa Komisioon. [WWW]

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0060:FIN:ET:PDF>

⁵⁶ LÕK'is on eraldi viidatud arengule kui omaette õigusele, ometi on mingis mõttes kogu konventsiooni eesmärk lapse arengut soodustada. E.Verhellen. Lapse õiguste konventsioon. MTÜ Lastekaitse Liit, Tallinn, 2000, lk.40 [WWW]

⁵⁷ Üldkommentaari nr. 14 (2013), par IV, lk 29 [WWW]

<http://www.lastekaitseliit.ee/wpcontent/uploads/2011/04/Üldkommentaari-nr-14>

inimõigustele. Üheks olulisemaks konventsiooni artikliks on 3, mille kohaselt tuleb igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeametite, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt esikohale seada lapse huvid ning osalisriigid seavad eesmärgiks tagada lapsele tema heaoluks vajalik kaitse ja hooldus, arvestades tema vanemate, seaduslike hooldajate või teiste tema eest seaduslikult vastutavate isikute õigusi ja kohustusi ning võtavad selleks kõiki vastavaid seadusandlikke ja administratiivmeetmeid.⁵⁸

Lapse õiguste kaitse konventsioonis sätestatakse kohustus tagada lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õigus väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes.⁵⁹

Artikliga 12 (2) antakse lapsele õigus olla ära kuulatud teda puudutavas kohtu- ja ka haldusmenetluses. „Iga juriidiline last puudutav menetlus“ katab selle konventsiooni mõttes suurt hulka menetlusi nii kriminaal- kui ka tsiviilasju arutavates kohtutes. Üheks lapse ärakuulamise motiiviks on näidata lapsele, et temaarvamusega arvestatakse lisaks kodule ka ühiskonnas⁶⁰.

1.2.4. Laste tööjõu kasutamine äris

Laste tööjõud- see on laste kaasamine töötada regulaarseks. Tänapäeval mitmes riikides laste tööjõud arvatatakse ekplutastiooni vormiks ja tunnustatud ebaseaduslikuks. Varem laste tööjõud oli laialt levinud, kuid pärast tekkimist ja tunnustamist ohutuse mõisted ja valdkonnas laste õiguste lapstööjõu tasapisi hakkas vähenema. Laste tööjõu kasutamistüüpides, mis on olemas tsiviliseeritud riikides, saab märgata tööd ka kunsti ärides(kino, teater, tantsud). Lapsed on sageli seotud erinevate kriminaalse tegevustega, sealhulgas prostitutsiooni ja pornograafia. Mõnes riikides Aafrikas, lapsed relvastatud ja sunnitud osalema sõjategevuses. Põhjuseks lapsetööjõu kasutamise võib olla vaesus ja madal sotsiaalne areng. Üks peamine põhjus, mis sunnib lapsi tööt tegema on see, et see mõjutab perekonnale ja oma ellujäämisele.

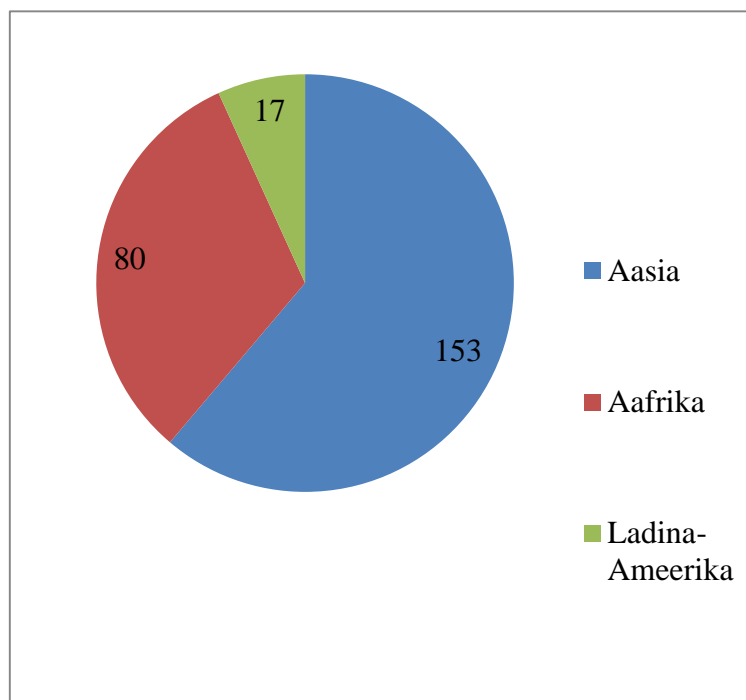
---

⁵⁸A. Henberg. Eesti lastekaitse regulatsiooni analüüs Tallinn: Lastekaitse Liit, 2004, lk 10-11. [WWW] : <http://www.childcentre.info/1302>

⁵⁹ Lapse õiguste konventsioon (viide 16) art 12. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>

⁶⁰ E.Liiv. Lapse ärakuulamine tsiviilkohtumenetluses.-Juridica nr 4, 2006, lk 258 [WWW]

Vastavalt Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (International Labour Organization, ILO), vaid arengumaades on sunnitud töötama umbes 250 miljonit last vanuses 5 kuni 14 aastat. Neist 153 miljonit elab Aasias 80 miljonit - Aafrikas ja 17 miljonit - Ladina- Ameerikas. "Paljud neist töötavad tingimustes, mis on ohtlikud nende füüsiline, vaimne ja emotsionaalne areng".⁶¹

Joonis 1. Kõige suuremad kontinendid, kus kasutatakse lastetööjõudu

Allikas:

<http://skolarbete.nu/et/skolarbeten/barnarbete-i-varlden/>; autori koostatud

On organisatsioon nagu Save the Children, mis tegutseb aktiivselt, et laste töö vähendada maailmas. Nad on pidevalt püüdnud "paljastada" uusi kohti, kus lapsed töötavad ebaseaduslikult. Nad aitavad rahaliselt ja üritavad kõik maailma inimesed, kes aitavad rahaliselt. Lapse õiguste, UNICEF, arvan, et kõik vormis laste töö on taunitav ja et haridus on ainus ravim laste töö. ⁶²

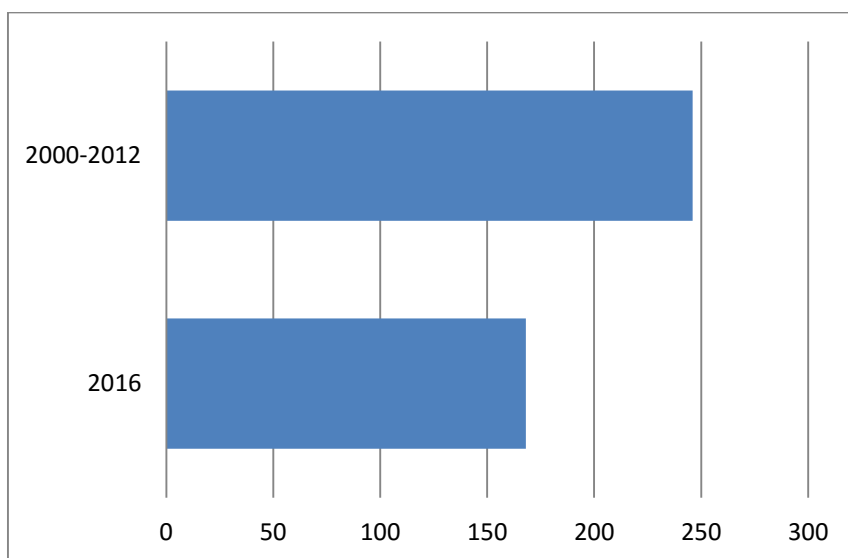
⁶¹ Автономное действие. Рабство и незаконный детский труд в мире. [WWW]

<https://avtonom.org/news/rabstvo-i-nezakonnyy-detskiy-trud-v-mire>

⁶² Laste töö maailma. [WWW] <http://skolarbete.nu/et/skolarbeten/barnarbete-i-varlden/>

Kuid viimase 12 aasta jooksul inmkonna lapsetööjõu on toimunud märkimisväärne edasimineki - et 2000-2012 aastatel mitmei laps töötegiiaid langes 78 miljonit inimest. Laste arv, kes tegelevad ohtlike tööde elule ja tervisele, vähenenud 171 miljoni 2000-115000 last, - 2008. aastal ning see näitaja oli juba 85 miljonit 2012. aastal ka perioodil 2000-2012 arvu kokku puutuda. Samuti eksplotatsiooni kasutamine tüdruku on vähenenud 40% ja poisid - 25%.

Kõrgemaid lapsetööjõu absoluutarvudes registreeriti täna Aasias ja Vaikse ookeani (77,7 mln last), samal ajal kui Aafrikas näitab kõige suurem protsent töötavate lastele vanuses 5-17 aastat - 21,4% või iga viies laps.⁶³

Joonis 2. Töötajate laste arv 2000-2012 ja 2016 aastatel

Allikas: http://rusplt.ru/world/detskie_raboti.html; autori koostatud

Euroopas kui ka Eestis odava lastejõudu saab märkama näiteks suvel, kui puuviljad, juurviljad ja marjad saavad valmis. Rohkem saaks kokku puutuda maasika korjamise hooajal.

Paljud alaealised sooviks tööd teha ning töandjad ehk ka hooajatööd pakkuda. Alaealise töötamine peab olema ohutu tema tervisele ja võimaldama hariduse omandamist. Tööd peavad olema lihtsad ja noorele jõukohased. Tagamaks alaealiste kaitse töösuhetes, on nende töötamine eraldi reguleeritud ja sisaldab piiranguid nii vanusele kui tehtavale tööle.⁶⁴

⁶³MOT“11% несовершеннолетних вынуждены работать“[WWW] http://rusplt.ru/world/detskie_raboti.html

⁶⁴ Äripäev ajaleht. [WWW] <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2016/05/30/kuidas-ja-millistele-toodele-tohib-palgata-lapsi>

10-aastase alaealise tööle võtmisel peate arvestama, et töölepingu seaduse § 7 lg 4 kohaselt on 7–12 aastastel alaealistel lubatud teha ainult kerget tööd kultuuri, kunsti spordi või reklaamitegevuse alal, eelkõige võib ta töötada etendusasutuse töös loominguulise töötajana või modellina. Näiteks võib astuda üles reklaamikampanias, esineda rolliga teatrietenduses või osaleda erinevates kultuuriprojektides. Hooajatöödele, näiteks marjade korjamine, rohimine, kastmine või istutamine, 7-12 aastast alaealist tööle võtta ei tohi. ^{65 66}

Alaealisele töötajale on kehtestatud lühendatud tööaeg, mis tuleneb vajadusest kaitsta alaealise tervist ning anda piisavalt aega hariduse omandamiseks. 7-12-aastane alaealine võib töötada 3 tundi päevas ja 15 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul, kusjuures ületunnitöö tegemine on keelatud. Samuti on keelatud alaealise töötamine kella 20.00–06.00 vahelisel ajal. Sellest reeglist võimaldab seadus teha erandi vaid olukorras, kus alaealine teeb täiskasvanu järelevalve all loominguulist tööd kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamialal kella 20.00 kuni 24.00. Et kindlustada koolikohustuslikule alaealisele võimalus õppetöökse välja puhata, ei tohi ta töötada rohkem kui pool igast oma koolivaheaja pikkusest. ^{67 68}

Laste töölevõtmisel on sageli takistuseks liiga piiravad seadused ning liiga karmid reeglid vähendavad ettevõtjate soovi noori palgata. Tegelikult on aga ettevõtjaid, kes võtavad lapsi tööle ja seda olenemata piiravatest reeglitest.

Kahtlemata on tore, kui laps saab endale ise taskuraha teenida, arendada eluks vajalikke oskusi ning harjutada juba varakult tööelu. Kuid selle kõige juures ei saa ega tohi ära unustada lapse põhiõigusi ning ka muid ja olulisemaid kohustusi. ⁶⁹

Aga muidugi, tööandjale on väga kasulik võtta tööle alaealisi, sest vastavalt allkirjastatud lepingule mõlema osapoole vahel (töötaja ja tööandja), tööandja võib sundida töötajat ebaseaduslikult töötama ületunnitöö eest tasu ettenähtud lepingu alusel, milleks on palk ei ole

---

⁶⁵Äripäev ajaleht. [WWW] <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2016/05/30/kuidas-ja-millistele-toodele-tohib-palgata-lapsi>

⁶⁶Töölepingu seadus. Vastu võetud 17.12.2008. RT I, 12.07.2014 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146#para7>

⁶⁷Äripäev ajaleht. [WWW] <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2016/05/30/kuidas-ja-millistele-toodele-tohib-palgata-lapsi>

⁶⁸Töölepingu seadus. RT I, 12.07.2014 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146#para49>

⁶⁹Meeli Miidla-Vanatalu. Lapse töötamine eeldab suuremat tähelepanu nii tööandja kui lapsevanema poolt. [WWW] <http://ajakiri.lastekaitseliit.ee/2016/11/01/lapse-tootamine-eeldab-suuremat-tahelepanu-nii-tooandja-kui-lapsevanema-poolt/>

rohkem kui 20 tundi nädalas. Ja samuti kasutades selle sättega, töandja ei makse maksud, mis on ette nähtud riigi poolt.

Kokkuvõttes saab märkida, et organisatsioonid nagu Save the Children ja UNICEF teeb palju tööt, et kaitsta last seaduse eest ja tegutsevad aktiivselt, et laste töö vähendada maailmas. Sellest räägib meile statistika (vt Joonis 2), et viimastel 10-13 aastate jooksul laste tööjõud vähenes 60mln võrra.

Ettevõttele on vaja teada, kuidas lastejõud on määratud seadustega riigis, milles ta funktsioneerib. Ettevõtte peab olema kurssis, kuidas õigesti sõlmida leping lapsega, et ei riku seadusi. See on kõige väiksem nõudlus iga ettevõtte jaoks.

Paljudes riikides seadusandlus võimaldab lastel teha kergem tööd mingis piiratud ajas, kombineerides tööd kooliga. *“Kui tööd on lihtsad ja takista ja ei takista hariduse omandamist”*⁷⁰

On väga vajalik teada Töölepingu seaduse (RT I, 12.07.2014, 146)⁷¹, lastekaitse seaduskoostist ja teisi seadusi, mis kontrollivad lastejõu kasutamist.

Tööandja võib 13–14-aastase alaealisega sõlmida töölepingu ja lubada teda tööle, kus töökohustused on lihtsad ega nõua suurt kehalist või vaimset pingutust. 7–12-aastaselt alaealisel on lubatud teha kergem tööd kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamitegevuse alal.⁷² Sellel juhul, kui tööandja tahab sõlmida leping 7–14-aastase alaealisega taotleb tööandja tegevuskohajärgselt tööinspektorilt nõusoleku. Taotluses esitab tööandja andmed alaealise töötingimuste, sealhulgas töö tegemise koha ja töökohustuste, vanuse ja koolikohustuslikkuse kohta.⁷³

Kui ettevõtte ei jälgi töölepingu riigi seaduse, siis riigi seaduse järgi tuleb rahaline karistus.

---

⁷⁰ Õigusaktid. Laps ja töötamine. Eesti.ee [WWW]

https://www.eesti.ee/est/teemad/too_ja_ettevotlus/tootamise_alused/laps_ja_tootamine

⁷¹ Töölepingu seaduse (RT I, 12.07.2014, 146) [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146>

⁷² Töölepingu seaduse (RT I, 12.07.2014, 146) § 7 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146>

⁷³ Töölepingu seaduse (RT I, 12.07.2014, 146) §8 lg 3 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146>

Vene Föderatsioonil lapsed hakkavad töötada üsna varem. Venemaal reguleerib laste tööjõudu § 63, mis räägib, et alaealistega saab töölepingu sõlmida atates 16-aastast vana.

2. LASTE ÕIGUSED PRAKTIKAS VENE FÖDERATSIOONIS JA EUROOPA LIIDUS

Viimasel paaril kümnendil võib täheldada, et üha enam on hakatud välja selgitama laste huvisid ja seda mitte üksnes perekonnaõiguslikes vaidlustes. Laps peab oma sõna öelda kõikide kohta, mis teda puudutavate otsuste tegemisel.

Juba ÜRO lapse õiguste kaitse konventsiooni ⁷⁴artiklis 12 sätestatakse kohustus tagada lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õigus väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, seejuures tuleb lapse vaateid hinnata vastavalt tema vanusele ja küpsusele. Artikli 12 lõikes 2 antakse lapsele õigus olla ära kuulatud teda puudutavas kohtu- ja ka haldusmenetluses. „Iga juriidiline last puudutav menetlus“ katab selle konventsiooni mõttes suurt hulka menetlusi nii kriminaal- kui ka tsiviilasju arutavates kohtutes (nt lapse hooldusõigus, lapsendamine, eeskoste ja hoolduse seadmine), aga ka haldusasutustes (nime muutmine, elukoha määramine, haridusküsimused, immigrandi või põgeniku staatust puudutavad otsused jne). ⁷⁵

Tsiviilõiguseseadustik ei sea piiranguid kus saab lapse ära kuulata. Ära kuulamine võib olla nii kohtu majal, kui ka lasteaias, koolis või isegi kodus. Kõige eelisem lapsekuulamine minu arvates on tema kodus, sest seal laps tunneb ennast rahulikum, kui näiteks, võõras kohal- kohtu majal. Seadus ei sea piiranguid kui palju korda saab last ära kuulata ja kas laps on üksinda või tema õega või vennaga, aga sel juhul lapsed hakkavad üksteise arvamust mõjutama.

Eesti Vabariigis ratifitseeritud riikide varda sellises lapsendamises laste kaitseks tehtava koostöö konventsioonist (nn Haagi 1993. aasta konventsioon) tuleneb samuti lapse ärakuulamise

---

⁷⁴ Lapse õiguste kontseptsiooni muudatus. RT II 2000, 16, 97 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/78203>

⁷⁵ R. Hodgkin, P. Newell. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. United Nations Children's Fund 1998, lk 145–150.

kohustus pädeva asutuse poolt. Euroopa Ühenduse õigusruumi osaks saamisel lisandus Eesti Vabariigi lapse ärakuulamist käsitlevate normide hulka Euroopa Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrus nr 2201/2003. 1. jaanuaril 2006 Eestis kehtima hakanud tsiviilkohtumenetluse seadustik näeb samuti ette lapse ärakuulamise kohustuse hagita perekonnaasjades. Kuivõrd Eesti tsiviilkohtumenetluse seadustik lapse ärakuulamist täpsemalt ei reguleeri, tekivad seaduse rakendamisel muuhulgas järgmised küsimused.⁷⁶

Lapse ärakuulamine kohtus tuleb arvestada tema vanusega. Mõnikord kohtule on raske, sest ta peab leida kontakte lapsega kelle huvidest ja vaimsetest eeldustest või omapärast ta ei ole teadlik.

Seadus annab vajadusel võimaluse kasutada spetsialiste abi. (TsMS § 556 lg 1)⁷⁷

Kokkuvõtteks võib öelda, et lapse vahetu ärakuulamine annab kohtunikule võimaluse vahetu tajumise kaudu endale vaidluse esemest mulje ja seeläbi sisse veendumus kujundada. Nagu öeldud, lapse soovide kindlakstegemine ja nendega arvestamine sõltub oluliselt olukorrast. Lapse ärakuulamisest tuleks ei panna sellele tähelepanu ainult erandlikel juhtudel, kui sellega on seotud tõsine oht lapse tervisele või hingelisele tasakaalule.

2.1. Laste osalemine kohtuprotsessides EL riikides

Lapsed saatsid osaleda kohtuprotsessides, kus lapsi kuulatakse ära ja üle väljaspool kohtust. Räägitakse lastest, kes osalevad protsessides kas tunnistaja, ohvri või osalisena nii kriminaal- kui ka tsiviilprotsessides. Eestis andis hinnangu ning kirjeldas oma kogemusi nendes küsimustes oma ala professionaali üle Eesti, kellel on igapäevaselt kokkupuude õigusemõistmisesse kaasatud lastega (sh. kohtunikud, prokurörid, kohtupersonal, juristid, politseinikud, psühholoogid, ohvriabi töötajad, sotsiaaltöötajad). Spetsialistide hinnangul on laste osalemine õigusemõistmises ja õigus olla ära kuulatud on väga oluline.

---

⁷⁶ Liiv.E. Lapse ärakuulamine tsiviilkohtumenetluses.

[WWW] http://juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2006/4/105481.SUM.php

⁷⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I 2005,26,197§ 556 lg 1 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/13261659>

Kriminaalprotsessides on lapsed sageli olulisteks infoallikateks ning õiglaseks õigussüsteemideks on tarvis, et lapsed saaksid olla täiskasvanutega võrdväärsed tunnistajad. Tuleb luua sellised tingimused, kus lapsed saaksid anda kvaliteetseid ütluseid ja infot. Otsused peavad toimuma lapse parimates huvides ja täieõiguslike ühiskonna liikmetena on lastel õigus olla ära kuulatud. Lahutuste ja hooldusõigust puudutavates vaidlustes otsustatakse sageli laste elu üle ja neil peab olema õigus neid puudutavates otsustes kaasa rääkida. saab rääkida juhtumi sisu puudutavast infost ja protsessi puudutavast infost. Laste kaasamisel on oluline ennekõike see, et lapsele antakse piisavalt teavet selle kohta, miks ta on protsessi kaasatud, mida temalt oodatakse ja millised on tema õigused. Suur osa spetsialistidest on veendunud, et ka väga väikeseid lapsi on võimalik informeerida ja selgitada neile protsessi käiku ja seda, miks nende arvamus on oluline. Lastega töötavad spetsialistid vajavad täpsemaid juhiseid ja regulatsioone.⁷⁸

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (RT I 2005, 26, 197)⁷⁹ järgi kuulab kohus last puudutavas asjas ära vähemalt 10-aastase lapse isiklikult, kuid kohus võib ära kuulata ka noorema lapse, samas tuleb sama seaduse järgi esialgse õiguskaitse rakendamisel ja lapsele ajutise eestkostja määramisel ära kuulata vähemalt 7-aastane piisava kaalutlus- ja otsustusvõimega laps.

Vanema õiguste määramisel lapse suhtes ja lapsega suhtlemise korraldamisel lisandub nõuetele tingimus, et kohus peab lapse ära kuulama, kui lapse soovidel, suhetel ja tahtel on asja lahendamisel tähendus või kui lapse ärakuulamine on ilmselt vajalik asja lahendamiseks. Kohus kuulab lapse ära lapsele tavalises keskkonnas, kui see on kohtu arvates asja huvides vajalik ning vajadusel võib kaasata psühhiaatri, psühholoogi või sotsiaaltöötaja. Lapse või tema esindaja nõusolekul võivad ärakuulamise juures viibida ka muud isikud.⁸⁰

2.2. Venemaal toimuvate lastega seotud kohtuprotsesside analüüs

---

⁷⁸ Marre Karu. Lapsed õigussüsteemis. [WWW] <http://www.praxis.ee/tood/lapsed-oigussusteemis/>

⁷⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I 2005,26,197 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/13261659>

⁸⁰Kati Valma. Lapse parima huvi väljaselgitamine tsiviilkohtumenetluses vanematevahelistes hooldusõiguse vaidlustes. [WWW] <http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Valma.pdf>

Otsuste läbivaatamine riiklike kohtute ja haldusorganite poolt pärast isiku pöördumist Euroopa Kohtu poole on üsna levinud tava ja mitte ainult Euroopa riikides. See hakkab muutuma tavaliseks ka Venemaal, mida tõendab kohtuasi Nikishina vs Venemaa. Natalja Nikishina kallal tarvitas vägivalda tema lapse isa, mistõttu abikaasad hakkasid alates maist 1992 elama lahus. Lepiti kokku, et laps jääb ema eestkoste alla ja isa külastab last nädalavahetustel. 1997. aasta suvel liitus hageja usuorganisatsiooniga, mida tuntakse Jehoova tunnistajate nime all ning kaasas usulisse tegevusse ka oma poja. Endine elukaaslane, pidades silmas lapse hooldusõiguse ülekandmise eesmärki, pöördus totalitaarsete sektide eest noorte kaitsmisega tegeleva komitee ja Ljubertsõ linna eestkostenõukogu (riigiorgan) poole. 9. märtsil 1998. aastal keeldus isa pärast lapse külastamist nädalavahetustel tema tagasi andmisest. Hageja pöördus politseisse ja esitas 16. märtsil 1998. aastal lapse hooldusõiguse saamiseks hagi Ljubertsõ linnakohtusse. Pärast pikki kohtuvaidlusi sõlmiti kokkulepe, mille alusel laps jäi isa juurde ja ema võis ta enda juurde võtta nädalavahetustel. Samuti lepiti kokku, et last ei kaasata usuorganisatsioonide tegevusse tema tahte vastaselt ja vanemate nõusolekul. Venemaa Föderatsiooni valitsus palus Euroopa Kohtul kõrvaldada see hagi menetletavate kohtuasjade nimekirjast seoses hageja ja lapse isa vahel sõlmitud rahumeelse kokkuleppega ning Ljubertsõ linnakohtu kinnitatud määrusega. Hageja vaidlustas selle, kuna oli sõlminud kokkuleppe, eesmärgiga säilitada suhteid pojaga ja vältida kohtuprotsessi venitamist. Kuid rahumeelne kokkulepe oli kaugel sellest, mida ta tegelikult soovis⁸¹.

Lasteombudsman P. Astahhovi 2011. aasta aruandes tõdetakse, et laste olukord riigis on üsna raske. Eriti raskes olukorras on orvud, puuetega lapsed, tänavalapsed, suured pered, kodutud lastekodulõpetajad, kasupered. 2011. aastal vaadati läbi umbes 5000 lapse õiguste rikkumise hagi. P. Astahhov rõhutab, et need hagid ka rahuldati. Nende probleemide lahendamisel esineb aga takistusi seadusandlikul tasandil. Lisaks sellele on aastas umbes 60 000 vanemlike õiguste äravõtmise juhtu, kusjuures orbude arv jääb endisele tasemele. See on tingitud ombudsmani eeskoste ja lapsendamise poliitikaga Venemaal.⁸²

Sõltumatu Sotsiaalpoliitika Instituudi ja ÜRO Lastefondi (UNICEF) aruande kohaselt kaasatakse Venemaal lapsi aktiivselt nendega seotud otsuste tegemise protsessi, mis väljendub "linna

---

⁸¹ Natalja Kravtshuk. Euroopa Inimõiguste Kohus ja laste õiguste kaitse. Artikkel // Moskva Helsingi grupp. [WWW] <http://www.mhg.ru/publications/131B065B>

⁸² Laste ombudsman annab aru presidendile // Vene ajaleht. [WWW] <http://www.rg.ru/2011/04/10/astakhovpoln.html>

tasandil laste organisatsioonide ja nõukogude vaheliste ühenduste loomises, osalemise edendamise strateegiate koostamises, linnavalitsuste suurenenud huvis nendes protsesside vastu seoses poliitiliste ringkondade uuenenud huviga osaleda noorte haridusprotsessis ja ressursibaasi laiendamises" (laste ja noorte ühiskondlikud liikumised ja organisatsioonid). (Sõltumatu Sotsiaalpoliitika Instituudi ja ÜRO Lastefondi (UNICEF) ühisaruanne. Venemaa laste olukorra analüüs: Teel võrdsete võimalustega ühiskonna poole // UNICEF 2011. 2011. ⁸³

Lapse õiguste kaitse mehhanism Venemaal ei toimi piisavalt tõhusalt kahel põhjusel. Esimene on see, et erinevates õigusvaldkondades (põhiseadus-, tsiviil-, perekonna-, haldus-, kriminaalõigus jne) leidub suur hulk õigusakte, mis on ühel või teisel viisil seotud lapse õiguste reguleerimisega, kuid samal ajal on kommunikatsioon valdkondade ja distsipliinide vahel nõrgalt arenenud. See takistab õigusliku regulatsiooni täiustamist, lünkade täitmist ja konfliktide ületamist. Teine põhjus on riigiorganite vähene vastastikune mõjutamine. Need küsimused tuleb lahendada elanikkonna sotsiaalkaitsega, haridusega, eestkostega, noorsootööga, tervishoiuga, tööhõiveteenustega ja õiguskaitsega tegelevatel asutustel ja organitel. (B. Ismailov. Alaealisi käsitleva õiguse süsteemi õiguslikud alused // Kõik õigustest. ⁸⁴

Lapse arvamuse aktsepteerimine on kohustuslik, kui laps on saanud 10.aastaseks, välja arvatud juhul, kui see pole vastuolus tema huvidega. Juhtudel, mis on sätestatud Venemaa uuringukomiteega ⁸⁵eestkostes asutused või kohus võivad teha otsuse üksnes lapse nõusolekul, kes on saanud 10. aastaseks. Kohustus võtta arvesse arvamusi ei ole sama, mis võtta vastu lapse seisukoht. Lapse arvamuse aktsepteerimine seisneb selles, et vanemate arvamust tuleb kohandada vastavalt lapse arvamusele.

Kokkuvõttes tuleb märkida, et täna ei pööra Venemaa esindus- ja täitevorganid ikka veel piisavalt tähelepanu lastega seotud probleemidele. Venemaal puudub ühtne õigustloov akt, mis käivitaks lapse põhiseaduslike õiguste ja vabaduste realiseerimise mehhanismi. Praegu on vaja töötada ühiselt välja ja rakendada integreeritud programmid ja võtta vastu määrused, millega luuakse uute sotsiaalteenuste ja laste vaba aja veetmise asutuste võrgustik. Lisaks sellele on vajalik laste olukorra pidev monitooring Venemaal valitsusasutuste ja valitsusväliste

⁸³ [WWW] <http://www.unicef.ru/upload/iblock/b6eb6e95c80c100fe40629a3024b2a59018.pdf>

⁸⁴ Бце о праве [WWW] :<http://www.allpravo.ru/library/doc117p0/instrum5783/item5787.html>

⁸⁵ Vene Föderatsiooni Perekonnaseaduse paragrahvid 59, 72, 132, 134, 136, 143, 145 [WWW]

ühiskonnastruktuuride abil. Selle kontroll ja mis tahes delegeerimine peaks olema sõltumatu valitsusasutustest.

2.3. Perelepituse olemus, õiguslik regulatsioon ja praktika Eestis

Perelepitus on Eestis seaduse tasemel reguleerituna ja ka praktikas suhteliselt uus valdkond. Seetõttu puuduvad pereasjades lepituse kasutamise kohta nii analüüsid, ühene praktika.. ⁸⁶Ühelt poolt võiks väita, et perelepitus on nagu lepitusmenetlus ikka, ainult valdkonnaks on peresuhete ja perekonnaõigusega seotud küsimused. ⁸⁷

Seejuures on oluline mõista, et lepitusprotsessi eesmärgiks ei ole mitte niivõrd ära leppimine, kui võrd just toimivate kokkulepete sõlmimine. ⁸⁸

Kui lepitusprotsess sõnastada kohustusena, võib see osas inimestes kutsuda esile protesti ning soovimatust kaasa töötada, ehkki vaidluse pooled võivad endale teadvustada, et lepitusprotsessi kaudu on neil võimalik leida parim lahend laste ja mugavaim enda jaoks. Lepitusse pööratakse nii enne kohtuprotsessi, selle ajal kui ka siis, kui polegi plaanis kohtu kaudu asju ajada. Viimane on muidugi kõige parem: siis on kliendid kõige motiveeritumad töötama lahendite leidmise nimel. Kui pööratakse kohtuprotsessi ajal, võib juhtuda, et poolte omavaheline konflikt on nii terav, et pooled ei mõista lepitusprotsessi kasulikkust endi jaoks ning püüavad kohtuvaidluse mustrit jätkata ka lepitusprotsessis. Kui mõlemad pooled on protsessiks oma valmisolekut näidanud ja soovivad selles osaleda, siis lepitaja ülesanne on seda protsessi juhtida. Ühtlasi võimaldab lepitusseaduse ⁸⁹(LepS) § 14 lõige 5 vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku⁹⁰

---

⁸⁶ Lepitusseaduse eelnõu seletuskiri. http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=0c8ba3f6-6aa9-8a9c-0d63-3c5fd5ba33f2& [WWW]

⁸⁷ "Mis on lepitus" <http://www.lepitus.ee/customization> [WWW]

⁸⁸ Jaanika Erne. Juridica 2003/7, lk 488

⁸⁹ Lepitusseadus. RT I 2009.59.385 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/LepS>

⁹⁰ Tsiviilkohtumenetluses seadus. RT I 2005.26.197; RT I,06.02.2014,15 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/13261659>

(TsMS) §-le 430 kohtuvälise lepituskokkuleppe kinnitada kompromissina, kui samas asjas on pooleli kohtumenetlus.

2.3.1. Tsiviilõigusliku ja kriminaalõigusliku perelepituse regulatsioon ja Eesti praktika

Pereasjades soodustab lepitusmenetluse rakendamist ennekõike tsiviilkohtumenetluse seadustik. Konkreetselt perelepitust puudutavad reeglid on samuti menetlusseadustikus sätestatud ning nende esmane eesmärk on saavutada lapsega suhtlemist korraldava kohtumääruse või notariaalselt tõestatud vormis sõlmitud kokkuleppe nõuetekohane täitmine.⁹¹

Perevaidluste puhul rõhutavad lepitusmenetluse kasutamise vajalikkust mitmed rahvusvahelised Eestile kohalduvad õigusaktid. Lapse õiguste Euroopa konventsiooni⁹² artiklis 13 nähakse ette vahendusmenetluse soodustamine, et vältida või lahendada vaidlust või ennetada lapsega seotud kohtumenetlust.⁹³

Pereasjades soodustab lepitusmenetluse rakendamist ennekõike tsiviilkohtumenetluse seadustik. Üldine vaidluse kokkuleppel lahendamist soodustav säte on TsMS § 4 lõige 4. Spetsiifilisemalt last puudutavas menetluses peab kohus TsMS § 561 kohaselt nii vara kui võimalik ja igas menetlusstaadiumis püüdma suunata asjaosalisi asja kokkuleppel lahendama. Kohus peab asjaosalised võimalikult aegsasti ära kuulama ja juhtima nende tähelepanu võimalusele kasutada perenõustaja abi eelkõige ühise seisukoha kujundamiseks lapse hooldamise ja tema eest vastutamise kohta.⁹⁴

Konkreetselt perelepitust puudutavad reeglid on toodud TsMS §-s 563, mille esmane eesmärk on saavutada lapsega suhtlemist korraldava kohtumääruse või notariaalselt tõestatud vormis sõlmitud kokkuleppe nõuetekohane täitmine.⁹⁵

Lepitusmenetlust alustatakse TsMS § 563 lõike 1 järgi juhul, kui vanem teatab kohtule, et teine vanem rikub lapsega suhtlemist korraldavat kohtumäärust või raskendab selle täitmist.

---

⁹¹ Helen Hääl, perekonnaõiguse advokaat „Mis on

perelepitus?“[WWW]http://ajakiri.lastekaitseliit.ee/2016/01/06/mis-on-perelepitus/

⁹²Lapse õiguste konventsioon RT II 1996,16,56 [WWW] https://www.riigiteataja.ee/akt/24016

⁹³ Kati Valma. Laidi Surva.Helen Hääl lk. 86-103 [WWW]

⁹⁴ Ibid lk 34

⁹⁵ Ibid lk 34

Lepitamiseks võib kohus kui lepitusorgan²² kutsuda vanemad enda juurde last puudutava lahkheli kokkuleppel lahendamiseks.

Perelepituse probleemid:

Esimene probleem, et Eestis puudub nii statistika, kui ka uuringuid perelepituse probleemidest.

Perekonnaõigusega tegelevad advokaadid näevad ennast praktikas aina enam mitteametliku lepitaja rollis. Olukorras, kus mõlemat vaidlevat poolt esindab advokaat, alustatakse õigusvaidluse lahendamist reeglina kohtuvälisest läbirääkimisest. Kohtusse pööratakse siis, kui on ilmne, et poolte vahelised erimeelsused on niivõrd suured ning nõuded ja positsioonid nii erinevad, et ilma kohtu sekkumiseta vaidlust lahendada ei saa. Seejuures loodavad advokaadid, et kohtumenetluses suudab kohus pooli kompromissile suunata.⁹⁶

Kui tekib vaidlus lapsel vanemate vahel, siis võetakse ühendust kohaliku omavalitsuse sotsiaal- või lastekaitsetöötajaga.

Kohtulike perevaidluste kontekstis peetakse perenõustajat oluliseks professionaaliks; nõustamist soovitavad vanematele sageli nii kohud kui ka spetsialistid, et lahendada vanemate erimeelsused sisuliselt ning tagada seeläbi lapse parim huvi. ⁹⁷Praktikas eeldab kohus reeglina lastekaitsetöötajalt teenuse osutamise tagamist. Samas on perenõustaja roll kohtumenetluses lahti seletamata ning selle tõttu võivad klientide või teiste menetlusosaliste ootused spetsialistile erineda reaalistest võimalustest ja perelepituse põhimõtetest. ⁹⁸

Advokaadid kohaldavad lepitust praktikas kõige enam elatisvaidlustes, lahus elava vanema ja laste suhtluskorra kindlaksmääramise vaidlustes ning abielu lahutamise ja vara jagamise vaidlustes. Kuivõrd 1. juulist 2010 laiendati notariaadiseaduse täiendamisega ⁹⁹notarite pädevust ja ametitoimingute ringi ning notarid saavad kinnitada abielu sõlmimist ja lahutamist, saab kohtueelse lepitusmenetluse tulemusel lahendada abielu lahutuse ning vara jagamisega seotud erimeelsusi samaaegselt. See soodustab ja hõlbustab perevaidluste kohtuvälist lahendamist ning

---

⁹⁶ Kati Valma. Laidi Surva.Helen Hääl lk. 86-103 [WWW]

⁹⁷ K.Valma. Lapse parima huvi väljaselgitamine tsiviilkohtumenetluses vanematevahelistes hooldusõiguse vaidlustes. Magistritöö.Tallinna Ülikool, sotsiaaltöö instituut 2012, lk 83.

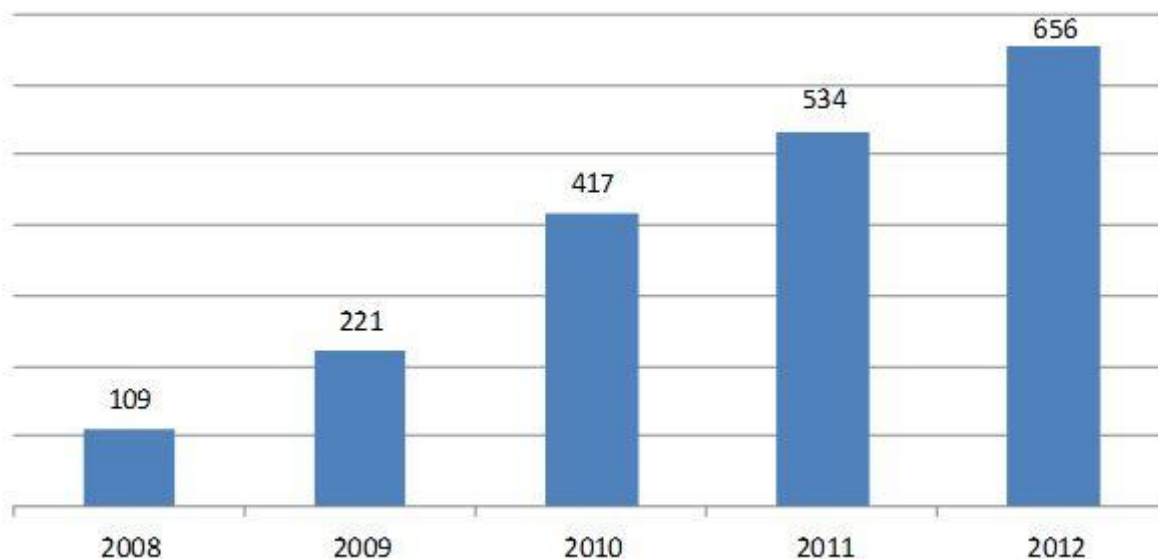
⁹⁸ Kati Valma. Laidi Surva.Helen Hääl lk. 86-103 [WWW]

⁹⁹ Koolitöötajate koosseisu kinnitamise kord

RT I, 09.10.2013,8 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/409102013008>

poolte lepitamist. Samas 1. juulil 2010 kehtima hakanud perekonnaseadus võttis vanematelt võimaluse lapse hooldusõiguse küsimustes kohtuvälise lahenduse saavutamiseks.¹⁰⁰

Alates lepitusteenuse rakendamisest on kriminaalmenetluse raames korraldatud lepitusmenetluste arv järjepidevalt suurenenud.

Joonis 3. Lepitusse saabunud kriminaalasjad 2008–2012

Allikas: Juridica 2014/1, lk 96

Eestis kasutatakse kriminaalmenetluse raames lepitamist perevägivalla juhtumite puhul sageli. Kuigi lepitamine perevägivallaasjades on vaieldav, näitab perevägivallatsejate retsidiivsuse analüüs, et lepitusmenetluse läbinud vägivallatsejate retsidiivsus on väiksem kui näiteks vanglakaristuse saanutel (15% vs. 24%).¹⁰¹

¹⁰⁰ PKs § 137,138 –RT I 2009,60,395; RT I, 27.06.2012,12. [WWW]

¹⁰¹ J. Salla, L. Surva. Perevägivallatsejate retsidiivsus. Tallinn: Justiitsministeerium 2012, lk 4[WWW]
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57654/Perev%E4givallatsejate+retsidiivsus.pdf>

2.3.2. Laste kaitsmine võrdlemine Eestis ja Vene Föderatsioonis

Alljärgnevalt võrdleb autor laste kaitsega seotud regulatsioone Eestis ja Venemaal nii tööõiguse, kui poliitiliste õiguste seisukohalt.

Tabel 1. Laste tööalased ja poliitilised õigused Eestis ja Vene Föderatsioonis

	Eestis	Venemaal
Lapse ärakuulamine alates	7 aastast	10 aastast
Töole võtmine	7 aastast	15 aastast
Krimilaalvastutus	15 aastast	14 aastast
Õigus hääletama valimistel	16-aastast	18-aastast

Allikas: Vene Föderatsiooni Pereseadustik, Eesti Tsiviilkohtuseadustik, Eesti Tööseadus, Vene Föderatsiooni Tööseadus, Vene Föderatsiooni Karistuseadustik, Eesti Karistuseseadustik; autori koostatud

Tehtud tabel võrreldamiseks laste seisukohti Eestis ja Venemaal.

1. Tabeli järgi saame märkida, et last ärakuulatakse Eesti kohas 7-st aastastest „Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (RT I 2005, 26, 197) ¹⁰² järgi kuulab kohus last puudutavas asjas ära vähemalt 10-aastase lapse isiklikult, kuid kohus võib ära kuulata ka noorema lapse, samas tuleb sama seaduse järgi esialgse õiguskaitse rakendamisel ja lapsele ajutise eestkostja määramisel ära kuulata vähemalt 7-aastane piisava kaalutus- ja otsustusvõimega laps „ Venemaal last kuulatakse 10-st eluaastast „ Kohus saab vastuvõtta lasteotsus atales 10-st aastatest“ ¹⁰³

2. Töole võtmine Eestis on alates 7-aastatest. ¹⁰⁴

Venemaal 15-aastatest tööandja saab sõlmida tööleping alaealistega. ¹⁰⁵ Vene Föderatsiooni töölepingu järgi tööleping saab sõlmida lapsevanem või lapsehooldaja, kui laps on kuni 15

¹⁰² Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (RT I 2005, 26, 197) [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/13261659>

¹⁰³ Vene Föderatsiooni Perekonnaseadus [WWW] §59 <http://www.semkodeks.ru/>

¹⁰⁴ Töölepinguseadus §7(4) [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146>

¹⁰⁵ Vene Föderatsiooni Tööõiguseadus §63 [WWW] <http://www.trudkod.ru/>

aastani. Eestis tööinspektor aitab last kaitsta tema huvid ja õigsed töölepingu sõlmimiseks kuni 15 aastani. ¹⁰⁶

3. Kriminaalvastutus lastel hakkab Venemaal 14-aastast. ¹⁰⁷ Kriminaalvastutus lastel Eestis on 15-aastast. ¹⁰⁸

4. Kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel on hääletamisõigus Eesti kodanikul ja Euroopa Liidu kodanikul, kes valimispäevaks saanud 16-aastateks ja kelle rahvastikuregistrisse kantud elukoht asub vastavas vallas või linnas. ¹⁰⁹

Vene Föderatsioonis valimistel on hääletamisõigus Venemaa kodanikul, kes valimispäevaks saanud 18-aastateks. ¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Eesti töölepinguseadus. RT I 2009, 5, 35 § 8 <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014146> [WWW]

¹⁰⁷ Vene Föderatsiooni Karistuseadustik §20 [WWW] <http://www.ug-kodeks.ru/>

¹⁰⁸ Krimilaankodeks RT 1992, 20, 288 § 10 <https://www.riigiteataja.ee/akt/22221> § 10 [WWW]

¹⁰⁹ Valimiste korraldus. [WWW]

https://www.eesti.ee/est/kodakondsus/kodanikuoigused_ja_kohustused/oigus_valida

¹¹⁰ [WWW] Федеральный закон «Об основных гарантиях избирательных прав и права на участие в референдуме граждан Российской Федерации»

KOKKUVÕTE

Inimene algab lapsepõlvest ning juba selles eluosas ta omab mõningaid õigusi. Rahvusvaheline inimõiguste kaitse on üks tähtsamatest rahvusvahelise seaduste osadest. Lasteõiguste seaduste reguleerimine muutus aktuaalseks ainult mitte kaua aega tagasi. Rolli mängis selles ka Teise maailmasõja tagajärjed kodanikude suhtes ning kasvav huvi Euroopa riikides. Rohkem levinumad ja olulisemad rahvusvaheliste seaduste allikad tänapäeval on rahvusvahelised lepingud. Nendes saab eraldada esiteks universaalseid rahvusvahelised lepinguid. Konventsiooni vastuvõtmine muutus suureks sündmuseks lastekaitse osakonnas: last vaadeldakse mitte ainult nagu objekt, mis nõuab erilist kaitsmist, vaid ka seaduste subjekt, kellele on esitstud terve inimeste seaduste spekter .

Autor püstitas käesolevas töös eesmärgi, et saada teada laste õiguse kaitsmist Euroopa Liidus ning Eestis, kui ka Vene Föderatsioonis.

Oma töös püstitatud eesmärgi saavutamiseks autor oma lõputöö esimese peatükis uuris laste õiguste kaitse Eestis ning Vene Föderatsioonis ja seos rahvusvaheline õigusega. Teises peatükis käsitles autor laste õigusest praktikas. Oli uuritud kohtuprotsessid laste osalemisega Eestis ja Venemaal ja oli tehtud võrdlemine erinevate seaduse järgi, et kuidas kaitstakse last nii Eestis , kui ka Vene Föderatsioonis.

Üheks kõige tähtsamatest saavutustest ja kaalukaimateks tulemusteks rahvusvahelise inimõiguste kaitsesüsteemi tegevuse tulemusel on mitte ainult rahvusvahelise ühingu poolt fakti ülestunnistamine, et "laps, arvestades tema füüsilist ja vaimset ebaküpsust, tunneb vajadust erikaitses ja hoolitsuses, kaasa arvatud vajalik õiguskaitse, nii enne kui ka pärast sündi", aga ka laste tunnistus kui iseseisvate subjektiõigustena, seal hulgas Eesti ka.

Käesoleva töö põhieesmärgiks oli uurida, kuidas toimub laste kaitsmine Eestis ja Vene Föderatsioonis. Järelduses saab märkida, et nii Eestis, kui ka Venemaal kehtivad seadused, mis aitavad nii vanematel, kui ka lastel teada oma õigusi ja kohustusi. Minu arvates, see on tähtis asi tänapäeva ühiskonnas, arvan, et kõik inimesed sh lapsed peavad teadma oma õigused. Eestis on kohus anda tagasisidet Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni sellest, kuidas võetakse meetmeid ja kaitsetakse lasteõigusi.

Eesti hoolitseb laste tervise eest, laste hariduse eest ja toetab, et lapsed saavad arenada.

Laste õiguste kaitse on rahvusvaheliste organisatsioonide päevakorras prioriteetsete küsimuste hulgas. Venemaa on rahvusvaheliste organisatsioonide, eelkõige ÜRO, OSCE ja Euroopa, tegevliige. Põhiliseks tegevusvaldkonna suunaks poliitika kujundamisel on Vene Föderatsiooni jaoks laste õiguste kaitse ning kehtivad ÜRO lapse õigused.

Venemaa esindus- ja täitevorganid ikka veel mitte piisavalt pööratud tähelepanu lastega seotud probleemidele. Venemaal puudub ühtne õigustloov akt, mis käivitaks lapse põhiseaduslike õiguste ja vabaduste realiseerimise mehhanismi. Praegu on vaja töötada ühiselt välja ja rakendada integreeritud programmid ja võtta vastu määrused, millega luuakse uute sotsiaalteenuste ja laste vaba aja veetmise asutuste võrgustik. Lisaks sellele on vajalik laste olukorra pidev monitooring Venemaal valitsusasutuste ja valitsusväliste ühiskonnastruktuuride abil. Selle kontroll ja mis tahes delegeerimine peaks olema sõltumatu valitsusasutustest.

Autor uuris, et Vene Föderatsiooni töölepingu järgi laste töötamiseks töölepingut saab sõlmida lapsevanem või lapsehooldaja, kes ei oma juriidilist haridust ja ei saa täiel määral kaitsta laste huvi ja õigusi. Eesti Vabariigis laste huvi ja õigused kaitseb tööinspektor, kes omab teadmisi, et parem kaitsta last. Autori arvates tuleb viia parandust Vene Föderatsiooni töölepingu seadusse, et laps saaks töölepingu sõlmimiseks toetust ja huvi kaitsmisest mitte ainult vanemate ja hooldajate poolt, vaid spetsialiseeritud inimesest.

Uuringutega on näidatud, et Euroopa Liit ning Eesti Vabariik pöörab rohkem tähelepanu laste õiguse kaitsmisele, kui Vene Föderatsioon. Autor leidis palju normativakte, seadusi, mis tõestavad seda.

Seoses sellega, et Eesti rahvaarv pole nii suur, Eesti saab hakkama laste kaitse õiguste reguleerimisega. Võrreldes naabერიigi Vene Föderatsiooni tegevusega, peab tunnistama, et seaduste juurde, mis kaitsevad lasteõigusi, saab lisada märkmeid, mis võivad aidata paraneda laste huvide ja õiguste kaitsmist. Olid tehtud uuringud ning seejärel analüüs, määratud autori eesmärgid olid savutatud.

KASUTATUD MATERJALID

1. Eesti noortepoliitika tulevik - koostöö ja kaasamine (2015) - Riigikogu Toimetised. [WWW] <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=16414>(28.09.2016)
2. Euroopa lasteõiguste täitmiskonvents (1996) – Euroopa Nõukogu. [WWW] <http://www.conventions.coe.int/Treaty/commun/QueVoulezVous.asp?NT=160&CM=1&DF=6/19/2009&CL=RUS>(28.09.2016)
3. Euroopa Komisjoo. [WWW] <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0060:FIN:ET:PDF>(3.10.2016)
4. **E.Verhellen** Lapse õiguste konventsioon 3.tr. Tallinn: Lastekaitse Liit 2000, lk 8 [WWW](10.10.2016)
5. **E.Verhellen.** Lapse õiguste konventsioon. MTÜ Lastekaitse Liit, Tallinn, 2000, lk.40 [WWW] (1.10.2016)
- 6.
7. **Henberg.** Eesti lastekaitse regulatsiooni analüüs Tallinn: Lastekaitse Liit, 2004, lk 10-11. [WWW] <http://www.childcentre.info/1302> (3.10.2016)
8. **Helen Hääl**, perekonnaõiguse advokaat „Mis on perelepitus?“[WWW]<http://ajakiri.lastekaitseliit.ee/2016/01/06/mis-on-perelepitus/> (25.11.2016)
9. **Jaanika Erne.** Juridica 2003/7, lk 488
10. **Kati Valma.** LAPSE PARIMA HUVI VÄLJASELGITAMINE TSIVIILKOHTUMENETLUSES VANEMATEVAHELISTES HOOLDUSÕIGUSE VAIDLUSTES. [WWW] <http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Valma.pdf> (24.10.2016)
11. **Lauri Mälksoo** „Rahvusvaheline õigus Venemaa Föderatsioonis välispoliitistes dokumentides [WWW] <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/rahvusvaheline-oigus-venemaa-foderatsiooni-valispoliitilistes-dokumentides/> (12.10.2016)

12. Lapse õiguste tagamise strateegia. Eelnõu, Tallinn, 2003. [WWW]
http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0CDQQFjAD&url=http%3A%2F%2Flapsedjapered.sm.ee%2Ffileadmin%2Fisu_laadimine%2FLapsed_ja_pered%2FAlusdokumendid%2FLapse_oiguste_tagamise_straategia.pdf&ei=i1AYVM-4CeH4yQOL44CIBw&usg=AFQjCNGjKoe4adOxszdqNeTYVoChg1vSgQ&sig2=msIS-dyKyKi_vJ0oOmQPwg (24.10.2016)
13. Laste ombudsman. <http://lasteombudsman.ee/et/taiskasvanu/lapse-oigused-ja-kohustused> [WWW] (27.10.2016)
14. Laste ombudsman annab aru presidendile // Vene ajaleht. [WWW]
<http://www.rg.ru/2011/04/10/astakhovpoln.html> (9.10.2016)
15. Laste töö maailma. [WWW] <http://skolarbete.nu/et/skolarbeten/barnarbete-i-varlden/>(15.11.2016)
16. **Liiv.E.** Lapse ärakuulamine tsiviilkohtumenetluses.
 [WWW] http://juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2006/4/105481.SUM.php
 (16.11.2016)
17. **E.Liiv.** Lapse ärakuulamine tsiviilkohtumenetluses.-Juridica nr 4,2006,lk 258 [WWW]
 (16.11.2016)
18. „Laste õigused Venemaal ja CRC“ [WWW]
<http://familysis.com/et/pages/132897>(29.11.2016)
19. Lapse õiguste deklaratsioon (Declaration of the Rights of the Child), vastu võetud ÜRO Peaassamblee Resolutsiooniga 1386 (XIV) 10. Detsembril, 1959 [WWW] (10.10.2016)
20. **Marre Karu.** Lapsed õigussüsteemis. [WWW] <http://www.praxis.ee/tood/lapsed-oigussusteemis/>(1.11.2016)
21. **Meeli Miidla-Vanatalu.** Lapse töötamine eeldab suuremat tähelepanu nii tööandja kui lapsevanema poolt. [WWW] <http://ajakiri.lastekaitseliit.ee/2016/11/01/lapse-tootamine-eeldab-suuremat-tahelepanu-nii-tooandja-kui-lapsevanema-poolt/>(12.11.2016)
22. **Natalja Kravtshuk.** Euroopa Inimõiguste Kohus ja laste õiguste kaitse. Artikkel // Moskva Helsingi grupp. [WWW] : <http://www.mhg.ru/publications/131B065B>
 (12.11.2016)

23. Äripäev ajaleht. [WWW] <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2016/05/30/kuidas-jamillistele-toodele-tohib-palgata-lapsi> (16.11.2016)
24. Üldkommentaar nr. 14 (2013) lapse oigus tema parimate huvide esikohale seadmisele (art. 3, par. 1), mitteametlik tõlge. [WWW] :
<http://www.lastekaitseliit.ee/wpcontent/uploads/2011/04/Üldkommentaar-nr-14> (9.10.2016)
25. Автономное действие. Рабство и незаконный детский труд в мире. [WWW]
<https://avtonom.org/news/rabstvo-i-nezakonnyu-detskiy-trud-v-mire> (20.10.2016)
26. Валк А. (2011) Права человека в Эстонии, отчет за 2010 год - Inimõiguste keskus [WWW] (10.11.2016)
27. Все о праве [WWW]
:<http://www.allpravo.ru/library/doc117p0/instrum5783/item5787.html>
28. Конвенция о правах ребёнка (1989) – ООН. [WWW] (16.11.2016)
29. МОТ“11% несовершеннолетних вынуждены работать“[WWW]
http://rusplt.ru/world/detskie_raboti.html (20.11.2016)
30. Парламентские слушания. [WWW]
<http://council.gov.ru/activity/activities/parliamentary/29729/> (29.11.2016)

Kasutatud normatiivmaterjalid:

31. Eesti Vabariigi lastekaitse seadus. 8.06. 1992. - RT 1992, 28, 370
<https://www.riigiteataja.ee/akt/111072013007> (29.09.2016).
32. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon - RT II 2000, 11, 57
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13320295> (08.11.2016).
33. Karistusseadustik. Vastu võetud 06.06.2001. - RT I 2001, 61, 364.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/184411> (08.11.2016).
34. Kriminaalkodeks RT 1992, 20, 288 <https://www.riigiteataja.ee/akt/22221> (2.12.2016)
35. Kohtute seadus. 19.06.2002. – RT I 2002, 64, 390[WWW]
<https://www.riigiteataja.ee/akt/110032015015> (10.10.2016).
36. Koolitöötajate koosseisu kinnitamise kord RT IV, 09.10.2013, 8 [WWW]
<https://www.riigiteataja.ee/akt/409102013008> (2.12.2016)
37. Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, RT II 1995, 5,31, Eesti ühines 1991 <https://www.riigiteataja.ee/akt/23988> (25.11.2016).

38. Lapse õiguste konventsiooni laste müüki, lasteprostitutsiooni ja –pornograafiat käsitlev fakultatiivprotokoll - RT II 2004, 23, 94 <https://www.riigiteataja.ee/akt/775056> (1.11.2016).
39. Lapse õiguste kontseptsiooni muudatus. RT II 2000, 16, 97 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/78203> (25.11.2016)
40. Lepitusseadus. RT I 2009.59.385[WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/LepS> (1.12.2016)
41. Parandatud ja täiendatud Euroopa Sotsiaalharta - RT II 2000, 15, 93 <https://www.riigiteataja.ee/akt/26389> (1.11.2016).
42. Perekonnaseadus. 18.11.2009 - RT I 2009, 60, 395 <https://www.riigiteataja.ee/akt/1011053> (12.11.2016).
43. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I 2005, 26, 197 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13261659> (12.11.2016).
44. Töölepingu seadus. Vastu võetud 17.12.2008. RT I, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13120899> (1.11.2016)
45. Vene Föderatsiooni Karistuseadustik [WWW] <http://www.ug-kodeks.ru/>(12.11.2016)
46. Vene Föderatsiooni Perekonnaseadus [WWW] <http://www.semkodeks.ru/>(1.12.2016)
47. Vene Föderatsiooni Tööõiguse seadus [WWW] <http://www.trudkod.ru/>(1.11.2016)
48. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon RT II 1996, 11, 34 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13073654> (1.10.2016)
49. ÜRO lapseõiguste konventsioon RT II 1996, 16, 56 <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016> (1.10.2016)

KASUTATUD LÜHENDID

EL – Euroopa Liit

EN – Euroopa Nõukogu

ILO– International Labour Organization

LepS- Lepitusseadus seadus

LKS – Lastekaitse Seadus

LÕD – Lapse Õiguste Deklaratsioon

LÕK – Lapse Õiguste Konventsioon

PKs– Perekonnaseadustik

RIS – Riigi õigusabi infosüsteem

RT – Riigi Teataja

RÕS – Riigiõigusabi seadus

TsMS – Tsiviilkohtumenetluse seadustik

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

SUMMARY

Albina Waren

Language: Estonian

Figures: 2

Pages: 37

References: 49

Tables: 1

Key words: International law, children,
Law in Europe, law in Russia Federation

Human rights protection is placing considerably more focus onto children's rights, and their protection in recent years. Children can come in contact with the legal system in criminal, civil and administrative procedures, although children are most vulnerable in criminal and civil procedures. The topic is currently of major importance, as the international interest in children's rights protection in legal systems has risen in recent years, as well as children's rights and protection regulations rapid development in Estonia. The legal basis for child protection are international treaties, conventions, accords, etc. Despite the desire for international child protecting policies to be introduced, the levels of security and living standards greatly differ from country to country. This is proven by the modern fact, that the level of responsibility and commitment which the government takes upon itself, corresponds to the general situation in the country. Thanks to this fact, there is an opportunity to find the existence of new different elaborated international ideas.

The author raises the following question as the topic of research:

1. How does child protection function in Republic of Estonia?

2. How does child protection function in the European Court of Justice?
3. What are the international standards for the protection of children's rights?
4. How does child protection function in Russian Federation?

As in other democratic nations, UN's children's right convention's base principles are emphasized in Estonia. It is important, that children's opinions on questions concerning their wellbeing are clarified and taken into account during decision making, corresponding to their age, ability and maturity. Therefore, the topic is currently important.

Work structure is composed similarly, so that all chapters would be logically arranged, and the research is divided into two chapters.

In the first chapter, the author observes regulations regarding children's rights and responsibilities in both Russian Federation and the European Union. Additionally, the author researches children's rights protection in Estonia.

In the second chapter, the author observes children's rights in practice in the European Union and Russian Federation. The author researches how court cases involving children are done, and how parents, children and courts act in the course of court procedures.

The goal was to analyze how child-friendly legal thinking concepts in legal practice are introduced, and how the basic principles of international law are applied in its implementation, and explain the shortfalls in children's protection legislation, to eliminate them in the future. The conclusion reached, was that in both Estonia and Russia, laws are employed, which help both parents and children to know their rights and responsibilities. Representative and executive organs of Russia do not yet pay enough attention to child-related problems. Russia lacks a common rights act, which would codify children's basic rights and liberties realization mechanism. Currently it is needed to work out and implement integrated programs and prevention mechanisms, with which a new network of social services and children's free time centers could be created. In addition to that, it is important to monitor children's conditions with the help of Russian government institutions and non-governmental social structures. The control and delegation over this structure needs to be independent from government institutions.

The author examined, that according to the Russian Federation the employment contract for working with children, contact can sign up only parents or guardian, who has not special knowledge and cannot fully protect children's rights and interests. In Estonian Republic children's interests and rights are protecting the labour inspector, who possesses the knowledge to better protect children. The author's opinion, should add a correction in the Russian Federation law, in the employment of contrac, so that the child can get an employment contract with the support and protection of the interests of not only the parents and guardians, but with specialized people.

The following work uses research methods from legal theory and practice. The theoretical part of the research gives an overview of children's basic rights regulations on international level and in Estonia. The documents use context analysis, to research international and internal national rights acts, general acts, international treaties and protocols.

Deklareerin, et käesolev lõputöö, mis on minu iseseisva töö tulemus, on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli diplomi taotlemiseks ning selle alusel ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi ega diplomit.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjanduslikest allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Autor: .....
(Eesnimi Perenimi, kuupäev)

Üliõpilaskood: .....

Töö vastab kehtivatele nõuetele.

Juhendaja: .....
(Eesnimi Perenimi, kuupäev)

Kaitsmisele lubatud: ”.....” 2016

TTÜ TK kaitsmiskomisjoni esimees:

.....
(nimi,

allkiri)